

Ik zal opgaan tot het altaar van God

De Heilige Mis en haar riten verklaard

P. Martin Ramm FSSP

Thalwil 2006

Vertaald uit de [Duitse tekst](#) door G.M.J van der Vegt, pr., op basis van de 2de oplage

Inhoudsopgave

Inleiding	6
1. De Betekenis van Heilige Riten	7
De 'Taal' van de Liturgie	7
Liturgische symbolen en ritens	7
2. De Betekenis van de Oriëntering naar het Oosten	9
De Zon	9
Messiaans Verlangen	10
De Eerste Komst	10
De Tweede Komst	10
De derde komst	11
Andere beweegredenen	11
3. Over de Voordelen van het Gebruik van de Latijnse Taal	13
Teken van eenheid	13
Heilige sluier	14
Heilige taal	14
Tijdloosheid	14
4. De Betekenis van de Priesterlijke Gewaden	16
Het Zwarte Gewaad	16
Het Koorhemd (Rochet)	17
De Schouderdoek (Amict)	17
De Albe	17
De Singel	17
De Manipel	18
De Stola	18
Het Kazuifel	18
De Liturgische Kleuren	18
5. De Betekenis van het Godshuis	20
De Trappen voor de Kerk	20
De Toegangsdeur	20
Het Wijwater	21
Knielen en Zwijgen	22
6. De Gang naar het Altaar	23
De Sacristieklok	23
De Gang naar het Altaar	23

7. De Ordo van de Mis (De Volgorde van de Heilige Mis)	24
8. De Voormis	26
De Voetgebeden	26
Altaartrappen	26
Het Kruisteken.....	27
De Psalm 'Judica'	27
Drie Wegen.....	27
Het Confiteor (De Schuldbelijdenis).....	28
Vers	28
De Opgang naar het Altaar	28
De Altaarkus.....	29
De Bewierooking van het Altaar	30
De introitus.	30
Kyrie.....	30
Gloria.....	31
Dominus Vobiscum (De Heer zij met U).....	31
De Oratie (Collecta, Verzamelgebed)	32
Orante-houding.....	32
De Lezing	33
Munda Cor (Zuiver mijn Hart).....	34
Evangelie-zijde.....	34
Het Evangelie	35
Credo (Geloofsbelijdenis)	35
9. De Offerande.....	36
Het offertorium.....	36
De onthulling van de kelk	36
De offergaven	37
De offering van brood	37
De Menging.....	38
De offering van de kelk	38
In spiritu humilitatis	39
Veni Sancificator (kom Heiligmaker)	39
Bewieroking van de offergaven.	39
Lavabo (handenwassing).....	40
Suscipe, sancta Trinitas (aanvaard heilige Drievuldigheid).....	41

Orate fratres (bidt broeders)	41
Secreta (stil gebed)	41
10. De canon van de Heilige Mis	42
De opbouw van de canon.	42
Gratias agamus	43
De prefatie	43
Het Sanctus (heilig)	43
De canonstilte	44
De kruistekens tijdens de canon.	45
Te igitur (Zeer goedertieren Vader...)	45
In primis (vooreerst)	46
Memento (gedenk...)	46
Communicantes (in één gemeenschap)	47
Hanc igitur (Dit is dan...)	48
Quam oblationem (gewaardig U God...)	49
De Consecratie	49
Unde et memores (daarom o Heer...)	52
Supra quae (gewaardig U)	52
Supplices te rogamus (ootmoedig vragen wij U)	53
Memento (gedenk...)	54
Nobis quoque (Wil ook aan ons...)	55
Per quem haec omnia (Door Hem, Heer...)	56
Per Ipsum (Door Hem...)	56
Pater Noster (Onze Vader)	57
Embolisme	57
De fractio (breking)	58
Consignatio en pax.	58
Mixtio	58
11. De communie	59
Agnus Dei (Lam Gods)	59
Het gebed om de vrede	60
Communie gebeden	60
Domine, non sum dignus (Heer ik ben niet waardig)	61
Communie	62
De purificatie (de reiniging)	63

12. De na-Mis.....	64
De communio	64
De postcommunio.....	64
Ite Missa est (gaat, het is de wegzending).....	64
De zegen	65
Het Laatste Evangelie.....	66
Literatuur.....	68
Kerkelijke Documenten.....	68
Overige Literatuur	68
Het Petrusbroederschap (FSSP).....	69
Stichting.....	69
Doel	70
Priestervorming	70
Apostolaat.....	70
Belangstellenden	71

Helpt U mee! Dit boekje is in haar originele Duitse versie (160 blz.) gratis te bestellen op <http://www.alte-messe.de>. Voor giften als tegemoetkoming van de druk- en verzendkosten alsook voor het apostolaat van het Priesterbroederschap Sint Petrus zijn wij u zeer dankbaar. Meer informatie en rekeningnummers zijn ook te vinden op <http://www.alte-messe.de>.

Inleiding

Men zegt wel eens dat je soms eerst iets waardevols moet verliezen, om het daarna bij terugvondst pas op haar volle waarde te kunnen schatten. Zo lijkt het te gaan met de klassieke Romeinse Mis-liturgie, waarvan men dacht dat zij bijna totaal verdwenen was, maar die nu door steeds meer katholieken wordt herontdekt. In de haar overgeleverde liturgie bezit de kerk een rijkdom van onschatbare waarde. Over honderden jaren heeft zij de gemeenschappelijke cultuur van het avondland mee vorm gegeven.

De volgende verklaring van de Heilige Mis heeft geenszins de pretentie om een liturgisch-wetenschappelijke verhandeling te zijn. Haar doel is veel meer om op eenvoudige wijze het verloop van de Heilige Mis en de rite te verduidelijken, om zo de betekenis van haar tijdloze schoonheid te ontvouwen en haar geestelijke inhoud aan te bieden. Zij wil voor de lezers een aansporing zijn om zelf de schat te nemen en steeds dieper in haar door te dringen, in de onmetelijke rijkdom van de katholieke traditie.

Liefde veronderstelt kennis, want hoe kan men liefhebben wat men niet kent? Ook de Heilige Mis moet men eerst een klein beetje kennen om van haar te gaan houden. Wie begonnen is haar lief te hebben, wordt door deze liefde gevoed, om zich steeds meer te gaan inspannen voor een steeds dieper wordende begrip van de godsdienstige riten. Hoe beter men haar kent, des te gemakkelijker en vruchtbaarder kan men haar mee voltrekken.

1. De Betekenis van Heilige Riten

Eerst moeten wij goed begrijpen wat een ritus eigenlijk is, want de riten zullen ons helpen om van buiten naar binnen door te dringen in de eigenlijke kern.

In godsdienstige riten vinden wij een authentieke uitdrukking van het gehele katholieke geloof, die door hen 'vlees en bloed' is geworden. Ze zijn niet eenvoudig 'gemaakt', maar uit de levende traditie sinds de vroeg-kerkelijke tijd organisch gegroeid.

Men moet hen lezen als een taal. Deze taal bestaat niet alleen uit woorden maar tegelijk uit tekenen. Wat wij een ritus noemen omvat beiden: heilige woorden en heilige handelingen. Zij werken in elkaar door en met elkaar in wonderbare harmonie. De cultische handeling vraagt naar een duidend woord van gebed, en het woord van gebed drukt zich uit in een handeling. Het woord zegt: "*Mea culpa - door mijn schuld*" terwijl de hand hetzelfde zegt, door op de borst te slaan.

De 'Taal' van de Liturgie

Wie in een land met een vreemde taal komt, zal in het begin niets verstaan. Wel kan hij een bepaalde indruk van de melodie van deze taal verkrijgen, maar eerst als hij met haar vertrouwd raakt, begint hij woorden te onderscheiden. Als hij dan zich de taal meester heeft gemaakt, gebruikt hij haar moeiteloos.

Zo ook is het met de 'taal' van de liturgie. Wie haar niet beheerst, krijgt in het begin een zeer oppervlakkige indruk en zal niet veel verstaan van alles wat zij ons wil meedelen. Toch zijn niet zelden zulke eerste oppervlakkige ontmoetingen al reden geweest voor echte bekeringen.

Sommigen hebben het geluk, de taal van de liturgie als hun moedertaal geleerd te hebben. Zij zijn er ingegroeid en het is hun eigendom geworden van kindsbeen af, zonder dat zij zich daarvoor extra moesten inspannen. Anderen moesten haar eerst op latere leeftijd moeizaam eigen maken.

Op scholen worden niet alleen buitenlandse talen onderwezen, maar op de eerste plaats de moedertaal, zodat mens leert haar zeker en zonder fouten te gebruiken. Zo moet ook de horizon vergroot worden voor het geheel van de rijkdom van de taal. Ook voor hen die van kindsbeen af met de taal der liturgie vertrouwd zijn, is het nuttig, zich steeds weer met haar bezig te houden, want haar rijkdom is onuitputtelijk. Wij moeten haar liefhebben als onze moedertaal want het is de taal van de Kerk, waarmee zij op aarde de hemelse Vader verheerlijkt.

Liturgische symbolen en riten

De godsdienstige riten hebben een binnen- en een buitenkant, die op een wonderbare wijze op elkaar betrokken zijn. Door de ritus worden innerlijke houdingen zowel *uitgedrukt* als ook *opgewekt*. - Een ordelijke kniebuiging met een bewuste blik op het tabernakel drukt eerbied uit en helpt tegelijk om een innerlijke daad van aanbidding te stellen.

De grondstructuur van een ritus komt overeen met de lichaam-ziel natuur van de mens. Als wij puur geestelijke wezens waren, zielen zonder lichaam, dan hadden wij geen zichtbare uitdrukkingen nodig. Zo is het noodzakelijk dat wij innerlijke houdingen in zichtbare uiterlijke vormen uitdrukken en het

heilige door de zintuigen toegang verkrijgt tot de ziel. Daartoe zegt het concilie van Trente: *"De menselijke natuur is zo toegerust, dat zij niet eenvoudig zonder hulp van buiten kan opstijgen tot beschouwing van de goddelijke dingen. Zo heeft onze goede Moeder de Kerk bepaalde vormen voor de godsdienst ontwikkeld, dat namelijk in de Heilige Mis op bepaalde momenten zacht gesproken wordt en andere momenten met luide stem. Ook bedient zij zich van godsdienstige handelingen, zoals geheimvolle zegeningen, kaarsen, wierook, gewaden en vele andere dingen volgens apostolische verordeningen en overlevering. Daardoor moet de volheid van dit grote offer bewust gemaakt worden en de harten van de gelovigen door middel van deze zichtbare tekenen tot overweging van deze verheven dingen die in dit offer verborgen zijn, opgeroepen worden."* [Concilie van Trente 22ste zitting (1562) 5de kapittel].

Rituele uitdrukkingsvormen zijn er niet alleen in de liturgie. Ook in het alledaagse leven spelen zij een belangrijke rol. In het gezin bijvoorbeeld is het niet genoeg om de wederzijdse hoogachting en liefde alleen in het hart te dragen en af te zien van ieder andere uiterlijke uitdrukkingsvorm. Veel meer moet ook hier de innerlijke houding uitgedrukt worden in concrete uiterlijke tekenen: in goede woorden, een groet, in een vriendelijk lachen of in een bos bloemen. Als zulke tekenen achterwege blijven, als men elkaar niet meer groet en elkaar niet meer verblijdt door kleine tekenen van opmerkzaamheid, wordt de sfeer zeer spoedig koel en is het maar een vraag van de tijd dat ook de innerlijke liefde wegwijnt en de wederzijdse hoogachting verdwenen is.

Zo ook kan het religieuze leven niet zonder uiterlijke tekenen, alsof wij zouden kunnen zeggen dat het de hoofdzaak is dat het alleen innerlijk moet kloppen en men eerbied en liefde louter in het hart moet dragen. Ook al is de innerlijke houding zonder twijfel belangrijker dan de uiterlijke uitdrukking, zo is het toch geheel fout om het ene tegen het andere uit te spelen en de uiterlijke kant van de liturgie als bijzaak te zien. Zonder uiterlijke tekenen van eerbied moet ook de innerlijke eerbied op den duur verdwijnen. Een liturgie die meent met een minimum aan rituelen te kunnen volstaan, wordt langzaam maar zeker vlak, koud en onvruchtbaar. Zij zal niet meer in staat zijn de oprechte en innerlijke houding op te roepen en het gemoed aan te raken.

Aan de andere kant kan de ritus - hoe belangrijk hij als uitdrukking en ondersteuning van de innerlijke houding ook is - haar nooit vervangen. Wil hij werken dan moet de uiterlijke voltrekking gepaard gaan met de overeenstemmende innerlijke gezindheid, want anders is hij niet echt, een façade, een lege huls, een frase.

Wij worden opgeroepen de rituelen van de heilige Mis steeds beter te leren kennen en haar diepe betekenis te verstaan. Haar taal zal ons vertrouwd moeten zijn, opdat datgene wat zij ons zeggen wil, in ons levendig wordt.

2. De Betekenis van de Oriëntering naar het Oosten

Oude kerken werden vaak zo gebouwd dat het altaar naar het oosten gericht stond. Deze gerichtheid naar het oosten noemt men 'oriëntering', want oost is in het Latijn 'oriënt'. Weliswaar zijn helaas veel kerken tegenwoordig niet meer naar het oosten georiënteerd, toch is er in de klassieke Romeinse liturgie iets daarvan bewaard gebleven: nl. de richting van celebreren *versus crucem*, gericht naar het kruis, dat wil zeggen een gemeenschappelijke gerichtheid van priester en volk naar het kruis. Achter dit oeroude gebruik schuilt een zeer mooie symboliek en een grote spirituele rijkdom van blijvende betekenis.

Christelijk bidden en hopen heeft altijd een zeer concrete richting, nl. *ad Dominum*, gericht op de Heer. Hoe zich innerlijk het hart van de biddende mens en het verlangen van de hopende mens op Christus richt, zo was het voor het vroege christendom vanzelfsprekend zich tijdens het bidden uiterlijk te richten naar het oosten. Het gericht zijn op het oosten omhelst tegelijkertijd een innerlijk en een uiterlijke richting.

De eerste en fundamenteelste reden voor de oostwaardse richting ligt in het feit dat het oosten de richting is van de wederkomst van Christus.

De Zon

Alleen al het begrip 'oriënt' (uit het Latijn, oriri = opgaan) duidt op het oosten als de richting waar de zon opgaat. De opgaande zon brengt de wereld het licht en leven.

Zij is het symbool voor Christus die zegt: *"Ik ben het licht van de wereld, wie Mij volgt, wandelt niet in de duisternis, maar zal het licht van het leven bezitten"* (Joh. 8,12). Heel mooi bezongen door Franciscus van Assisi in zijn beroemd geworden zonnelied:

Wees gegroet, mijn Heer, met al uw schepselen.
Bijzonder met de bijzondere vrouw, onze zuster,
de zon die de dag maakt met haar licht en ons beschijnt.
Hoe mooi zij staat aan de hemel en hoe prachtig
in machtige glans, verwijst zij naar U, Heer.

Messiaans Verlangen

Het gehele Oude Testament wordt gedragen door een groot verlangen naar de beloofde Verlosser. Levendig wordt dit verlangen in de liturgie van de Advent.

In de O antifonen (van 17- 23 dec.) van de 21ste december verschijnt het woord 'oriënt' als Messias titel.

"O Oriens": O Dageraad,
afglans van het eeuwig licht,
Zon der gerechtigheid: kom nu,
en verlicht hen die in duisternis leven,
die gezeten zijn in de schaduw van de dood.

Op gelijke wijze klinken de profetische woorden van Zacharias bij de geboorte van Johannes de Doper.

"Dankzij de innige barmhartigheid van onze God die als een nieuwe dag voor ons zal opgaan (oriens ex alto). Om licht te brengen in het duister en de schaduw van de dood en onze voeten te geleiden op een weg van vrede." (Luc. 1, 78-79)

De Eerste Komst

Toen Jezus in Bethlehem werd geboren verscheen er in het oosten een ster. Zo vroegen de drie wijzen uit het morgenland aan Koning Herodes: *"waar is de pasgeboren Koning van de Joden? Wij hebben namelijk zijn ster in het oosten (in oriente) gezien en zijn gekomen om Hem hulde te brengen."* (Mat. 2, 2).

Met de ster in het oosten begon stil en onopvallend de verschijning (epifanie) van de vleesgeworden Zoon van God voor het oog van de wereld. Anders zal het bij zijn tweede komst zijn, als Hij komt als een lichtstraal uit het oosten.

De Tweede Komst

De verwachting van de wederkomst van Christus op het einde van de tijd is zeer eng verbonden met zijn Hemelvaart.

Al in het Oude Testament is een profetie te vinden die spreekt over de Hemelvaart gericht naar het oosten. *"Zingt God, die opstijgt naar de hemel, gericht naar het oosten."* (ad orientem, Ps. 68, 33)
Daadwerkelijk is Jezus naar oude traditie 40 dagen na Pasen voor de ogen van zijn leerlingen op de olijfberg ten hemel opgestegen. Toen sprak de engel: *"jullie mannen van Galilea, wat staan jullie naar de hemel te staren? Deze Jezus die*

zonet van jullie is weggenomen, zal evenzo wederkomen, als jullie Hem ten hemel hebben zien opstijgen." (Hand. 1, 11). Sindsdien verwacht de Kerk zijn wederkomst tot voleinding van de wereld op de jongste dagen vanuit het oosten, want: *"als een bliksemschicht uit het oosten (ab oriente) opgevaren en tot het westen lichtend, zo zal de aankomst van de Mensenzoon zijn."* (Mt. 24, 27).

In veel romaanse kerken bevindt zich in de oostelijke absis de afbeelding van de komende Rechter der wereld.

Dit is dus de eigenlijke en diepe zin van het oriëntering naar het oosten in het gebed en de viering gericht naar het kruis (*versus crucem*). Zij wil een teken zijn van verlangen naar de komende Heer en tegelijk een uitdrukking van onze heldere bereidheid Hem te ontvangen.

Daarbij moeten wij denken aan de vermaning van de Heer: *"dat onze lendenen omgord zijn en onze lampen brandend. Jullie moeten mensen zijn die de komst van de Heer verwachten."* (Luc. 12, 35). In het gebed van de vroege Kerk klinkt dit wachten in de roep: *"Maranatha, kom Heer Jezus"* (1 Kor. 16, 22). En dit zijn de laatste woorden van de Heilige Schrift: *"Die hiervan getuigenis aflegt: Ja ik kom spoedig. De genade van onze Heer Jezus Christus zij met al zijn heiligen. Amen."* (Op. 22, 20)

Met betrekking tot de hemelse voltooiing zegt de heilige Apostel Paulus: *"Nu al ligt voor mij bereid de krans der gerechtigheid, die aan mij wordt uitgereikt door de Heer, op de dag als de gerechte Rechter, niet alleen mij, maar allen die Hem in liefde toegeneigd zijn, zal verschijnen."* (*Qui diligunt eius*, 2 Tim 4, 8)

De derde komst

Tussen de eerste en de laatste komst van de Heer, gebeurt zijn komen in genade. Zoals de Goede Herder in de parabel [vgl. Luc. 15, 4] zoekt Hij de dolende zielen en wacht opdat zij zich voor Hem openen: *"zie Ik sta voor de deur en ik klop; als iemand mijn stem hoort en de deur opent, zal ik bij hem binnenkomen en maaltijd met hem houden, en hij met Mij"* (Opb. 3, 20). In ieder sacrament en in het bijzonder in de heilige Mis komt Hij zelf om ons door het dienstwerk van de Kerk de vruchten van de verlossing aan te bieden. Als de priester bij de consecratie het Lichaam van de Heer toont om Hem de gelovigen ter aanbidding te laten zien, lijkt de witte schijf van de Hostie dan niet de in het oosten opgaande zon?

Andere beweegredenen

Naast de centrale eschatologische duiding zijn er nog twee andere goede gronden voor een gemeenschappelijke richting van gebed naar het oosten voor de celebrerende priester en het volk.

- De traditionele gebedsrichting is een uitdrukking van een zekere hoffelijkheid tegenover God. Ook bij mensen past het dat men diegene aankijkt die men aanspreekt. Het is vanzelfsprekend dat de priester bij de preek, die aan de gelovigen gericht is, zich naar het volk wendt. Het gebed richt zich niet naar het volk, maar is *de verheffing van de ziel tot God*. Daarom is het ook vanzelfsprekend zich tijdens het gebed ter voltrekking van het eucharistisch offer uiterlijk naar God te wenden.
- De gemeenschappelijke gebedsrichting van de priester en het volk is een mooi en sterk teken van eenheid. Het is een misverstand om aan te nemen dat eenheid alleen daar te vinden is, waar men elkaar aankijkt. Een veel sterkere eenheid ontstaat, als men een gemeenschappelijk doel voor ogen heeft en in één richting kijkt. Het gaat in de heilige Mis niet daarom, de priester toe te kijken en nog

minder om hem aan te kijken, maar de priester lijkt op de herder die de kudde voorop gaat de Heer tegemoet.

- St. Thomas van Aquino is van mening dat het gebed richting het oosten het verlangen uitdrukt om te komen tot het verloren gegane paradijs, welke naar het getuigenis van Gen. 2, 8 ook in het oosten lag. [S.T. II-II, 84, 3 ad 3].
- Het is van betekenis om op het moment van de consecratie het gezicht van de priester niet te zien. Zo wordt het objectieve karakter van de liturgie beklemtoond, want de priester aan het altaar handelt *in persona Christi* (in de persoon van Christus). Hij is alleen maar plaatsvervanger van de enige en eigenlijke Priester van het nieuwe verbond, Christus zelf. Voor de gelovigen is het zo veel gemakkelijker om niet te letten op de celebrerende priester, maar om naar de eeuwige Hogepriesters op te zien.
- Groot voordeel tenslotte heeft de traditionele celebratierichting ook voor de celebrant, de priester zelf. Moet hij het niet als bevrijdend ervaren, op het allerheiligste moment van de Mis niet aangekeken te worden, maar in een zo trouw mogelijke imitatie, met God 'alleen' te zijn? Zo lijkt hij op Mozes op de berg Sinäi: "*Mozes echter moet alleen voor de Heer aantreden, de anderen mogen dat niet, en het volk moet niet met hem opstijgen.*" (Ex. 21, 2). Zonder twijfel zal de celebrant veel gemakkelijker tot een innerlijke deelname aan het offer van Christus komen, als hem bij het voltrekken niet in het gezicht wordt gekeken.

3. Over de Voordelen van het Gebruik van de Latijnse Taal

Als bijzondere karakteristiek van de Romeinse Liturgie geldt het gebruik van het Latijn als taal. Ondanks dat het bewaren en het gebruik van het Latijn uitdrukkelijk door het 2de Vaticaans Concilie (1962-1965) werd gewenst [vgl. S.C. 36 en 54], is zij in de na-conciliaire tijd bijna verdwenen. Veel katholieken staan vreemd tegenover het Latijn en sommigen beschouwen haar als 'afgeschaft' of als een onoverwinnelijk obstakel. Daarbij ontbreekt het de meesten aan begrip voor de diepere zin en de symbolische waarde van deze taal. Moet men niet aannemen dat de Kerk goede redenen had om honderden jaren aan deze taal vast te houden?

Wie de moeite niet schuwt, om zich met de klassieke Romeinse Liturgie vertrouwd te maken, zal opmerken dat juist de Latijnse taal een voortreffelijk hulpmiddel kan zijn voor de innerlijke ontsluiting van het eucharistisch geheim.

Teken van eenheid

In het boek Genesis wordt melding gemaakt, hoe er in de hele wereld één taal is geweest. Toen zeiden de mensen tot elkaar: *"wij willen bekend worden, opdat wij niet over de hele wereld verstrooid geraken."* (Gen. 11, 4). En toen zij op de 'stoel van God' wilden gaan zitten, verwarde God hun taal, *"zodat zij elkaar niet meer begrepen."* (Gen. 11, 7). Sinds de Babylonische spraakverwarring leidt de mensheid in vele opzichten aan een wederzijds niet-begrijpen.

In de Kerk zou het anders moeten zijn. Op het Pinksterfeest, in het uur van de geboorte van de Kerk, kwam de Geest Gods op haar neer, zoals in het boek der Wijsheid staat: *"De Geest van de Heer vervult de aarde en kent iedere taal."* (Scientiam habet vocis, Wijsheid 1, 7). Nadat de apostelen de Heilige Geest hadden ontvangen, geschiede het Pinkster-talen-wonder: *"Toen van de hemel het gedruis kwam, liep de menigte samen en ieder hoorde hen spreken in zijn eigen taal. Zij stonden versteld en zeiden vol verbazing: zijn allen die daar spreken geen Gallileërs? Wij horen hen echter spreken in onze eigen taal, waarin wij geboren zijn."* (Hand. 2, 6-8).

In de liturgie krijgt het pinksterwonder een dergelijk vervolg. De taal is de zichtbare uitdrukking van de *unitas Ecclesiae*, de eenheid van de Kerk. Ook al spreekt men in de wereld buiten vele talen, zo is er in het heiligdom één taal. Hoe belangrijk in de tijd van de globalisering is juist dit teken van eenheid! Het is altijd weer indrukwekkend om te horen hoe eermalige vluchtelingen en reizenden, ondanks alles wat vreemd is in verre landen in de vertrouwde taal van de liturgie een stukje 'thuis' hebben gevonden. Ook de moderne mens heeft behoefte aan een 'thuis'. Hoe mooi zou het zijn als alle katholieken over alle taalgrenzen heen, in een gemeenschappelijke moedertaal zouden kunnen bidden!

In de bloeitijd van de middeleeuwen was er een vruchtbare uitwisseling tussen godsdienst en cultuur. Een sleutelrol heeft daarbij het Latijn gespeeld, want in het christelijke avondland was Latijn niet alleen de taal der liturgie, maar tegelijk ook de gemeenschappelijke taal van universiteiten, van handel en de activiteiten van de rechtsstaat.

Heilige sluier

Met de taal is een bijzondere functie verbonden met betrekking tot het heilige.

In de orthodoxe Kerk staat tot op deze dag voor de altaarruimte een wand met iconen. Deze zo genoemde *iconostase* heeft een dubbele functie. Aan de ene kant wil zij *verhullen*, op het moment dat zij het heilige aan onze blik ontrekt. Aan de andere kant wil zij *onthullen*, want terwijl zij verbergt, wat het oog niet kan zien, maakt zij de goddelijke werkelijkheid zichtbaar door de beelden van de iconen.

Zo is het ook met de taal van de Latijnse liturgie. Ook zij is een heilige sluier, als de iconostase, wanneer zij de goddelijke geheimen beschermend verhult. Zij herinnert ons eraan dat wat in de Heilige Mis gebeurt, wij niet kunnen begrijpen. Het blijft in strikte zin een geheim (mysterie). Een geloofsgeheim, want het overstijgt ons verstandelijk begrijpen. Aan de andere kant leidt zij de diepte in, want zij nodigt ons uit door een steeds innigere deelname steeds dieper in het eucharistische geheim door te dringen.

Al meer dan 35 jaar beleven wij een liturgie die uitmunt zowel door het gebruik van de volkstaal als door het gebruik van microfonen en luidsprekers in een zo groot mogelijke begrijpelijkheid. Zijn haar vrucht werkelijk goed te noemen? [vgl. Mat. 7, 16]. Is de deelname van de gelovigen aan het feest van de Heilige Mis dieper geworden? Of bestaat niet veel meer het grote gevaar dat men meent alles te begrijpen, daarbij echter aan de oppervlakte blijft en de zin voor het 'Heilige' verliest?

Heilige taal

Al de vroege christenen hadden een sterk bewustzijn om het 'Heilige' te beschermen en niet met het wereldse, het profane, te vermengen. Daarom leek het redelijk de heilige geheimen in een geheiligde taal te voltrekken. Daarmee volgde de Kerk het voorbeeld van Jezus, die naar het getuigenis van het Evangelie en volgens gewoonte van zijn tijd voor het psalmgebed niet de Aramese taal maar de Hebreeuwse taal gebruikte. Hier legt ook het vierde kruiswoord op indrukwekkende wijze getuigenis af, als Jezus psalm 22 in een voor de Joden onverstaaanbare taal uitroept "*Eli, Eli, Lama Sabaktani*". Zodat zij onder elkaar zeiden: "*Hij roept om Elia.*" (Mat. 27, 47).

Oorspronkelijk golden alle drie de talen waarin de woorden op het kruis geschreven stonden als heilig. "*Het was geschreven in het Hebreeuws, Grieks en Latijn.*" (Joh. 19, 20). Precies in deze drie talen ontwikkelenden zich op de eerste plaats de oude eerbiedwaardige oosterse en westerse liturgieën.

Tijdloosheid

Tenslotte heeft de Latijnse taal het grote voordeel van de tijdloosheid, want op zijn minst voor haar liturgisch gebruik is zij voltooid en uitgerijpt, tegenover de moderne talen die steeds een verandering ondergaan.

- In haar originaliteit leidt zij direct tot de bronnen: Nu nog gebruiken wij dezelfde teksten, als waarmee de eerste Romeinse pausen en de heiligen honderden jaren hebben gebeden. Wij zingen nog steeds dezelfde melodieën die de heilige paus Gregorius de Grote († 604) verzameld en opgetekend heeft.
- Op grond van haar onveranderlijkheid en precisie is de Latijnse taal het beste geëigend om in cultische voltrekking de eeuwige en onveranderlijke waarheden van het katholieke geloof uit te drukken.
- Zij is van een tijdloze schoonheid en lijkt op een Romaans kloostercomplex, in al haar eenvoud, de esthetische sfeer uitstralend, waarin mensen van alle tijden zich op hun gemak voelen. Totaal anders dan bepaalde scheppingen van moderne architectuur, die men vaak na enkele jaren alweer links laat liggen.

Tenslotte moet nog aangestipt worden dat het een groot winstpunt is - door de voorconciliaire liturgische beweging op gang gebracht - dat door verspreiding van Latijns/Nederlandse volksmissaals de gelovigen een directe toegang hebben gekregen tot de rijkdom van de liturgische teksten. Wie de *volksmissaals* goed te gebruiken weet, zal de eigenheid van de Latijnse taal niet ontgaan, veel meer zal het een hulp zijn om de diepte in te gaan, zoals een huisvader: "*die uit zijn schat nieuw en oud tevoorschijn haalt*," (Mat. 13, 52) en om in de liturgie geestelijke voedsel te vinden voor zijn geestelijk leven.

4. De Betekenis van de Priesterlijke Gewaden

Heilige gewaden waren er al in het Oude Testament. Zij werden op precieze aanwijzingen van Mozes gemaakt en tijdens het vervullen van hun diensten door de priesters gedragen, want zo sprak God tot Mozes: *"Heilige gewaden moet men voor uw broer Aaron en zijn zonen maken, opdat zij Mij als priester dienen, men moet daarvoor goud, paars purpurwol, rode purper, karmezijnstof en byssus gebruiken."* (Ex. 28, 4 ev.).

Ook de liturgische gewaden van de Kerk moeten van edele stoffen met zorgvuldigheid gemaakt worden en met waardigheid gedragen. Met deze gewaden bekleedt de priester zich als hij naar het altaar gaat. Op de weg naar het priesterschap worden zij hem één voor één feestelijk aangereikt. Bij de inkleding krijgt hij de zwarte soutane (toog) en het witte koorhemd. Als subdiaken de manipel, als diaken de stola en als priester het eigenlijke misgewaad, het kazuifel.

Al deze gewaden dienen niet alleen voor de viering, maar hebben ook een eigen boodschap. De sleutel voor het juist verstaan van de symbolische inhoud van ieder gewaad zijn de gebeden die gebeden worden bij het aantrekken van de liturgische kleding. Terwijl de priester hen verricht, wordt de witte albe voor hemzelf tot boodschap voor het hart om een leven te leiden dat overeenkomt met zijn ambt. Schouderdoek (amict) en stola kust hij als teken van eerbied en als uitdrukking dat hij zich bewust is welke hoge eisen in deemoed de eerbied stelt.

Het Zwarte Gewaad

Het gewone gewaad van de katholieke priester is - ook volgens recente kerkelijke bepalingen - de zwarte soutane (toog) [zie directorium voor de dienst en het leven van de priesters, Congregatie voor de clerus 31 jan 1994 no. 66]. Terwijl hij zich daarmee aankleedt, bidt hij: *"De Heer is het aandeel van mijn erfdeel en van mijn kelk. Gij zijt het die mij uitkiest tot erfdeel."* Met dit gebed drukt de priester uitdrukkelijk uit dat hij geplaagd is in navolging van de Oudtestamentische priesterstam: de levieten, die bij de toenmalige verdeling van het beloofde land geen erfdeel kregen, want *"de Heer is zelf hun erfdeel."* (Deutr. 10, 9). Uit het Griekse woord: 'kleros' (lot, erfdeel) komt het Nederlandse woord: 'clerus'. Een clericus is iemand die God tot Zijn erfdeel heeft gekozen.

De zwarte kleur is het symbool van de droefheid en het afzien van. De priester moet de soutane dragen in het bewustzijn dat hij hier op aarde als vreemdeling is. *"Wij hebben geen vaste verblijfplaats, want naar onze toekomstige zoeken wij."* (Hebr. 13, 14). De soutane wil ons ook herinneren aan de vermaning van de apostel Paulus in de brief aan de Romeinen: *"Stem uw gedrag niet af op deze wereld. Wordt andere mensen met een nieuwe visie. Dan zijt gij in staat uit te maken wat God van u wil en wat goed is, wat zéér goed is en volmaakt."* (Rom. 12, 2).

Het Koorhemd (Rochet)

Om de eigenlijke priesterlijke handelingen te verrichten bekleedt hij zich met een witte gewaden. Zij moeten uitdrukkingen zijn van vreugde, want de Kerk verstaat de aardse liturgie als deelname aan en hemelse voorafbeelding van de hemelse liturgie.

Terwijl de priester het koorhemd aantrekt zegt hij: *"Ik bekleedt mij met de nieuwe mens, die naar Gods beeld is geschapen in ware gerechtigheid en heiligheid."* (Eph. 4, 24). Het moet hem herinneren aan de dag van zijn doop, toen hij ook het witte doopkleed heeft ontvangen: *"ontvang het witte kleed en bewaar het smetteloos voor de rechterstoel van onze Heer Jezus Christus, opdat gij deel zult hebben aan het eeuwig leven."*

De Schouderdoek (Amict)

Vooraf bij het opdragen van het heilig Misoffer kleedt hij zich met witte gewaden. Nadat hij in de sacristie de handen heeft gewassen, verbonden met een gebed tot innerlijke reiniging, neemt hij de schouderdoek. Eerst legt hij deze op zijn hoofd, als een helm en zegt daarbij: *"plaats o Heer, op mijn hoofd de helm van het heil, opdat ik alle duivelse aanvechtingen mag overwinnen."* De schouderdoek duidt op de zuivering van het innerlijke en de reinheid van gedachten.

De Albe

De albe (*albus* = wit) symboliseert de reinheid van hart. Als de priester haar aantrekt, bidt hij: *"Bekleed mij, o Heer en reinig mijn hart, opdat ik door het Bloed van het Lam wit gewassen, de eeuwige vruchten mag genieten."* Dit is een toespeling op wat in de Apocalyps van Johannes staat: *"Toen richtte zich een van de oudsten tot mij en zei: Wie zijn dat in die witte gewaden en waar komen zij vandaan? Ik antwoordde hem: Heer dat weet gij. Toen zei hij: dat zijn diegenen die komen uit de grote verdrukking, die hun gewaden hebben wit gewassen in het Bloed van het Lam. Daarom staan zij voor de troon van God en dienen Hem dag en nacht in zijn tempel, en Hij die op de troon is gezeten zal zijn tent over hen uitspreiden. Zij zullen nooit meer honger of dorst lijden, geen zonnesteek of woestijngloed zal hen treffen, want het Lam in het midden van de troon zal hen weiden en voeren naar de waterbronnen van het leven en God zal alle tranen van hun ogen afwissen."* (Op. 7, 13-17).

De Singel

Bij het aanbrengen van de singel bidt de priester om een ongeschonden bewaren van de kuisheid: *"Omgordt mij Heer met de singel van de kuisheid en doof in mijn lendenen de drijfveer van de begeerte, opdat in mij blijve de deugd van onthouding en kuisheid."* Ook betekent de singel de ware bereidheid met het oog op de wederkomst van de Heer: *"Houdt uw lendenen omgord en de lampen brandend. Gedraag u als mensen die wachten op de terugkomst van hun heer."* (Luc. 12, 35 ev.).

De Manipel

De manipel draagt de priester bij de Heilige Mis aan de linkerarm. Oorspronkelijk had de manipel de functie van zweetdoek. Hij wil de priester eraan herinneren dat hij een arbeider is in de wijngaard van de Heer [Luc. 10, 2] en dat hij de moeiten en de lasten van het leven in navolging van zijn Heer, als ook de bewustwording van het beloofde loon, in zijn hart met zich mee moet dragen. Bij het aanbrengen van de manipel bidt hij: *"Moge ik, o Heer, waardig zijn de manipel van tranen en pijn te dragen opdat ik met jubel het loon van de arbeid mag ontvangen."* Dit gebed komt uit de psalmen: *"Die met tranen zaaien, zullen met gejubel oogsten. Hij gaat en weent, die de zaaibuidel draagt, maar hij keert weer met jubel als hij zijn oogst meeneemt."* (Portantes manipulos suos, Ps. 124, 5 ev.).

Een leven zonder kruis is niet denkbaar, in een priesterleven al helemaal niet, want er is geen priesterleven mogelijk als dit niet op één of andere manier ingevuld wordt met het kruis van de Meester, die hij navolgt: *"Wie mij wil volgen, verloochene zich en neme dagelijks zijn kruis op zich en volgt mij."* (Mat. 16, 24). In het symbool van de manipel draagt de priester dagelijks de last van het leven naar het altaar om daar van God troost, kracht en standvastigheid af te smeken.

De Stola

De stola legt de priester om de hals en kruist haar voor de borst. Zij is het eigenlijke ambtsteken van de priester en wordt geduid als zinnebeeld van de heiligmakende genade. Bij het opleggen van de stola bidt de priester: *"Geef mij, o Heer het kleed van de onsterfelijkheid terug, dat ik door de val van de stamouders (Adam en Eva) heb verloren en ofschoon ik onwaardig ben tot uw geheim te naderen, dat ik toch de eeuwige vruchten verdiene."*

Het Kazuifel

Het kazuifel betekent het juk van de Heer. Bij het opleggen van het kazuifel spreekt de priester het volgende gebed uit: *"O Heer, U die gezegd hebt: mijn juk is zacht en mijn last is licht, geef mij dat ik dit juk en deze last zo mag dragen dat ik tot uw genade moge komen. Amen"*

Tenslotte moet nog een belangrijk aspect van de symboliek van de gewaden worden genoemd. Door de bekleding met de heilige gewaden bedekt de priester zich. Zijn persoon treedt terug om zichtbaar te maken Wie hij vertegenwoordigt: Jezus Christus.

De Liturgische Kleuren

Het veelvuldig onderscheid in graden van feesten en de verschillende karakters van de afzonderlijke feesten en tijden in het kerkelijk jaar, wordt uitgedrukt in de meer of mindere aankleding van het altaar, in het spelen of zwijgen van het orgel, in het gebruik van het *alleluja*, maar vooral in het gebruik van de liturgische kleuren.

- **Wit** is de kleur van de vreugde en de reinheid. Zij wordt gebruikt met Kerstmis en Pasen, op de feesten van de Heer en van de Heilige Maagd Maria, van de Engelen en van alle Heiligen, die geen martelaren zijn.
- **Rood** is de kleur van het vuur en het bloed. Rood wordt gedragen op Pinksteren en op de feestdagen van het lijden van onze Heer en op de feestdagen van martelaren.
- **Paars** is de kleur van de boete. Zij wordt in de advent en in de vastentijd gedragen alsook bij vigiliën en quatertemperdagen en in alle missen die een boetekarakter hebben. Alleen op de derde zondag van de advent (*Gaudete*) en op de vierde zondag van de vasten (*Laetare*) wordt als teken van de komende vreugde roze gedragen.
- **Groen** is de kleur van de hoop en het leven. Deze kleur wordt op de gewone zondagen door het jaar na de verschijnen van de Heer en na Pinksteren gedragen.
- **Zwart** is de kleur van de rouw. Zij wordt gedragen op goede Vrijdag en bij missen voor overledenen en bij begrafenismissen.

5. De Betekenis van het Godshuis

Zoals een waardevol schilderij in een bijpassende lijst hoort, waardoor zij volledig tot haar recht komt, zo moet ook de liturgie een waardige omgeving hebben en zich in de sacrale sfeer van een godshuis kunnen ontvouwen.

Naar de wens van het laatste concilie *"moet het godshuis, waar de heilige Eucharistie gevierd wordt en bewaard wordt en waar gelovigen verzamelen en waar de tegenwoordigheid van Hem die Zich op het offeraltaar voor ons heeft gegeven als Verlosser, tot hulp en troost door de gelovigen wordt aanbeden, mooi zijn, geëigend voor gebed en de heilige handelingen."* (PO 5).

In de loop van de eeuwen heeft het geloof zich bediend van uitdrukkingen die gedragen worden door een architectuur met een rijke symboliek. Door de aard en wijze van het bouwen van kerken in bepaalde tijdperken, kan men veel aflezen over het religieuze leven in een bepaald tijdperk.

Ook de kerkgebouwen bevatten een boodschap. Wie haar begrijpt, is al bezig om zich persoonlijk voor te bereiden tot deelname aan het Heilig Misoffer.

De Trappen voor de Kerk

Gewoonlijk stijgt men via trappen op tot de ingang van de kerk. Dat herinnert eraan, dat het huis van God een huis van gebed is [vgl. Mat. 21, 13] en dat de christen de ziel verheft tot God. De trappen drukken uit: *"Sursum corda! - omhoog de harten"*. Wie de trappen bestijgt, moet zich ook innerlijk verheffen boven al het wereldse lawaai.

Zo baden de Joden, als zij opstegen naar de tempelberg in Jeruzalem: *"Wie mag opstijgen tot de berg van de Heer, wie mag in zijn heilgdom binnentreden? Wie reine handen heeft en een rein hart, wie zijn begeerte niet zet op het kwade en geen meined zweet. Die zal zegen van de Heer ontvangen en het gerechte loon van de God van zijn heil."* (Ps. 24, 3-5).

De Toegangsdeur

Het godshuis is een heilig en vreeswekkende plaats. Daarom vermaant ons bij het binnengaan de deur van de kerk, om ook innerlijke over de drempel van het profane naar het sacrale over te gaan, van de wereld in het heiligdom. De 'wereld' laten wij daarbij geheel bewust 'buiten' of beter gezegd 'beneden'.

De deur *"wil meer als alleen maar een eenvoudig doel uitdrukken. Zij spreekt! Als u door mij heen gaat en u bent innerlijk alert, dan voelt u: ik betreed een innerlijke ruimte binnen. Buiten is de wereld. Door de deur gaan wij een innerlijke ruimte binnen, van de marktplaats gescheiden, stil en gewijd: een heiligdom. En als u door mij bent binnengegaan, dan zeg ik u: 'laat buiten wat hier niet*

thuishoort, gedachten, wensen, zorgen, nieuwsgierigheid, ijdelheid, alles wat niet is gewijd, laat dat buiten. Maak u rein, want u betreedt een heiligdom.' Wij moeten niet lichtvaardig door de deur naar binnen gaan, maar bedachtzaam en ons hart openen, opdat wij opmerken wat de deur ons wil zeggen." [Romano Guardini, van heilige tekenen, blz. 28].

Aan het begin van de ritus van kerkwijding sloeg de bisschop feestelijk driemaal met zijn staf op de gesloten deur en bad daarbij het psalmvers: *"heft uw hoofden omhoog, jullie poorten, aloude poorten omhoog, de koning der glorie komt binnen. Wie is toch die koning der glorie. De Heer de dappere held, de Heer de held in de strijd. Heft uw hoofden omhoog, jullie poorten, aloude poorten, omhoog, de Koning der glorie moet binnengaan. Wie is toch die koning der glorie, de Heer van de machten Hij is de koning der glorie."* (Ps. 24, 7-10). Als dan in feestelijke processie de relikwieën naar het altaar werden gebracht, heeft de bisschop de deur van de kerk gezalfd met Chrisma: *"in de naam van de Vader + en de Zoon + en de Heilige Geest +."* Poort wees gezegend, geheiligd, gewijd en bezegeld en aan God toebehorend. Deur wees de ingang tot heil en vrede. Zo wordt zij tot symbool voor Jezus Christus die van zichzelf zegt: *"Ik ben de deur. Wie door Mij binnengaat, zal het heil bekomen."* (Joh. 10, 9).

Terwijl wij een stenen godshuis betreden, herinneren wij ons dat Jezus zelf wil wonen in het levende heildom dat onze ziel is. *"Hoor deze roepstem! Wat helpt ons een huis van hout en steen als wij zelf geen levend huis voor God zijn? Wat helpt het ons als poorten zich boven ons verheffen en zware vleugeldeuren zich openen, als er binnen in u zich niets opent, en de Koning van de heerlijkheid geen rustplaats vindt, om daarin te wonen?"* [Romano Guardini, van heilige tekenen, blz. 30]. Bij de apostel Johannes lezen wij: *"Zie Ik sta voor de deur en Ik klop. Wie mijn stem hoort en de deur opent, bij hem zal ik binnentreden en maaltijd met hem houden, en hij met Mij."* (Opb. 3, 20).

Het Wijwater

Bij het betreden van het godshuis neemt men wijwater en slaat een kruis. Al de natuurlijke symboliek van het water laat een uitdruk van verlangen naar innerlijke reinheid zien: *"Was van mij af mijn schuld en reinig mij van al mijn zonden."* (Ps. 51, 4).

Bij de voetwassing voorafgaand aan het laatste avondmaal sprak Jezus: *"wie een bad genomen heeft, behoeft alleen nog maar zijn voeten te wassen, hij is al geheel rein."* (Joh. 13, 10).

- Het bad slaat terug op het sacrament van de Doop. Wie zwaar gezondigd heeft, heeft een volledig bad nodig, namelijk een goede sacramentele Biecht. Een bad voor de voeten is dan niet genoeg.
- Bij het ons bekruisen met wijwater vragen wij om reiniging van het stof en vuil van de "straat", namelijk onze kleine zonden en onvolkomenheden van elke dag - zoals Petrus - om in volledige gemeenschap met Jezus te zijn.

Tenslotte worden wij aan de rituelen van kerkwijding en de doop herinnerd: Zoals op de dag van kerkwijding het godshuis met wijwater wordt besprenkeld en het altaar gewassen en gezalfd wordt, zo werd ook de christen door het water van de doop en de zalving met het heilig Chrisma gewijd tot een heilige tempel Gods. Door deze eerste en grondige reiniging worden wij ingedoopt in het kostbaar Bloed van Christus, wedergeboren tot nieuw leven als kinderen Gods en gewijd als een tempel van de Heilige Geest: *"Weet u niet dat uw lichaam een tempel van de heilige Geest is, die in u woont, die gij van God hebt ontvangen. Gij zijt niet van uzelf! Gij zijt gekocht en de prijs is betaald. Eer God dan met uw lichaam."* (1 Kor. 6, 19).

De overgeleverde liturgie van de kinderdoop begint bij de drempel van de kerk. Daar tekent de priester de dopeling met het kruisteken en spreekt: *"Ontvang het teken van het kruis op uw voorhoofd en op uw hart. Grijp het geloof in de hemelse leer en verander zo dat u een tempel Gods kunt zijn."*

Een bijzondere feestelijke vorm van het nemen van wijwater is het asperges me (besprenkel mij) voor de zondagse hoogmis: *"Besprenkel mij o Heer met hysop en ik zal rein worden; was mij en ik zal witter worden dan sneeuw."* (Ps. 51, 9)

"De druppel wijwater die voor de hoogmis op ons neervalt, wil een preek houden voor de deur van de heilige viering van het offer van Jezus Christus: "Wees trots dat u komen mag, gedoopte christen, en dank Hem die u geroepen heeft. Wees deemoedig, zondaar en voordat u komt, bid tot Hem die alleen het doopkleed van uw ziel kan wassen, opdat het weer witter wordt dan sneeuw." [Balthasar Fischer, Was nicht im Katechismus stand, blz. 50].

Knielen en Zwijgen

De kniebuiging is voor de Heer in het tabernakel. Zij drukt een innerlijke akt uit van het geloof en de aanbidding. Zeer goed is het om tijdens de kniebuiging uiterlijk het oog gericht te houden op het tabernakel.

Alles in het huis van God moet de heilige vrees (eerbied) uitademen. Ook het bewuste zwijgen in de kerk is een teken van eerbied voor het heiligheid van deze plaats.

6. De Gang naar het Altaar

Aan het begin van de Heilige Mis klinkt de sacristieklok en de priester gaat naar het altaar.

De Sacristieklok

Zo veelvuldig de taal van klokken is, zo roepen zij altijd op tot opmerkzaamheid. Zij worden geluid als "doodsklok" en om de feestvreugde aan te kondigen, om op te roepen tot de Heilige Mis, tot het lof of voor het bidden van het angelus, of om het naderen van onheil aan te kondigen en tot gebed te manen. Tot ereteken worden zij als zij op het moment van de consecratie klinken of als de bisschop onder feestelijk geluid het dorp binnengaat.

Ook de sacristieklok roept op tot opmerkzaamheid. Zodra zij klinkt staan de gelovigen op, omdat zij met de ogen van het geloof in de priester Christus zien.

Wat er met 'eer' bedoeld wordt kan het beste aan de hand van een voorbeeld verduidelijkt worden. In een dorp was er ter gelegenheid van de Heilige Antonius een feestelijke processie. Men nam een kleine ezel en bevestigde op de rug van het dier een feestelijk

versierde ombouw met het beeld van de heilige. Als de ezel door de straten trok, werden de klokken geluid. De mensen stonden stil en bogen, zodra de ezel in hun buurt kwam. Wat zal de ezel gedacht hebben? Dat die eer hem zou gelden?

Zo ook gelden alle tekenen van eer die de priester in de liturgie bewezen wordt, niet zijn eigen persoon. Hij neemt ze plaatsvervangend aan voor diegene die hij vertegenwoordigt en hij zou werkelijk een ezel zijn als hij zichzelf iets zou inbeelden. Waar hij ook deze eer ontvangt, moet hij zich in deemoed bewust zijn, hoe hoog de eis is die aan zijn persoonlijke levenswandel wordt gesteld, gelet op zijn priesterlijke waardigheid.

De Gang naar het Altaar

De intocht gebeurt altijd in de vorm van een geordende processie. Daarbij is de uiterlijke weg afbeelding voor de innerlijke weg, want nog veel meer dan de lichamelijke aanwezigheid komt het aan op de bewuste en innerlijke deelname aan het eucharistisch offer. Priester en volk moeten niet uiterlijk, lichamelijk aanwezig zijn, maar innerlijk geheel bewust zich naar het altaar begeven.

Met het oog op dit doel is het zeer waardevol dat gelovigen niet net op tijd de kerk binnenkomen, maar al voor het begin van de Heilige Mis enige minuten gebruiken voor hun persoonlijke voorbereiding. Zo krijgt men veel meer afstand tot de dagelijkse beslommeringen en wordt voortgezet wat men bij het betreden van de kerk en het nemen van het wijwater al symbolisch is begonnen.

Hoe rustiger de ziel is, om zo vrijer zal zij zich kunnen verheffen, hoe meer men innerlijk erbij is om zo rijkere vruchten mag men verwachten van de deelname aan het Heilig Misoffer.

7. De Ordo van de Mis (De Volgorde van de Heilige Mis)

Er zijn vele mogelijkheden de rituele rijkdom van de Klassieke Romeinse Liturgie te leren kennen. Of het nu een stille Mis is, een gezongen Hoogmis, of een Mis met drie of twee heren, of een pontificale mis met de Bisschop. Bij al deze verschillende vormen is toch een sterk accent van eenheid te zien, want al deze vormen gaan terug op een vaste en gelijkblijvende ordening. Wie zich eenmaal de *Ordo Missae*, de volgorde van Heilige Mis heeft eigen gemaakt, zal ook gemakkelijk toegang hebben tot alle andere vormen.

Ook in deze tijd beklemtoont de kerkelijke autoriteit haar alleenrecht om de liturgie te ordenen. Zowel in het laatste concilie als ook in het kerkelijk wetboek worden de priesters uitdrukkelijk vermaand om zich bij de viering van de liturgie uitdrukkelijk te houden aan de bepalingen van de liturgische boeken. *"Daarom mag niemand eigenmachtig iets toevoegen, weglaten of veranderen,"* (Can. 846 §1 CIC), *"ook als hij priester is."* (SC 22 §3). In het directorium voor de dienst en het leven van priesters, van de congregatie voor de clerus van 31 jan 1994 wordt beklemtoond dat gelovigen een echt recht hebben om aan de liturgische viering zo deel te nemen als de kerk het wil en niet naar de persoonlijke smaak van afzonderlijke ambtsdragers. (no. 64) In de instructie *"Redemptionis Sacramentum"* van de congregatie voor de liturgie en sacramentenordering van 25 maart 2004 staat: *"Alle gelovigen hebben het recht op een ware liturgie en in het bijzonder de viering van de Eucharistie, zoals het de Kerk heeft bedoeld en vastgelegd, zoals het in de liturgische boeken en door andere wetten en normen is voorgeschreven. Op gelijke wijze heeft het katholieke volk het recht het offer van de Heilige Mis ongeschonden en in volledige overeenstemming met de bepalingen van het leerambt te vieren."* (no. 12)

Hoe de veelvuldige liturgische realiteit uit ziet, hoeven wij hier niet te becommentarieën. Niet voor niets stelt dezelfde instructie vast: *"men kan niet verzwijgen dat er misbruiken zijn van zwaarwegende aard, tegen het wezen van de liturgie en de sacramenten in, alsook tegen de traditie en het leergezag van de Kerk."* (no. 4)

De Heilige Mis in de Klassieke Romeinse Ritus is duidelijk verdeeld in drie hoofddelen, zoals het volgende schema duidelijk laat zien.

A: De voormis

1. Voetgebeden
2. Introïtus
3. Kyrie
4. Gloria
5. Collecta (openingsgebed)
6. Epistel (lezing)
7. Graduale (tussenzang)
8. Evangelie
9. Preek (op zon- en feestdagen)
10. Credo (geloofsbelijdenis) (op zon- en feestdagen)

B. De offermis Offerande

1. Offerande
2. Dominus Vobiscum (de Heer zij met u)
3. offering van de Hostie
4. Offering van de Kelk
5. Lavabo (handenwassing)
6. Orate fratres (bidt broeders...)
7. Secreta (stil gebed)

De consecratie (canon)	1. Prefatie 2. Sanctus 3. gebeden voor de consecratie 4. Consecratie 5. gebeden na de consecratie 6. Per Ipsum (door Hem...) 7. Pater Noster (onze Vader)
Communie	1. Breking van het Brood en de Pax (vrede) 2. Stille communiegebeden 3. Communie van de priester 4. Communie van het volk 5. Purificatie (schoonmaken van de kelk)
C. De namis	1. Communio (vers) 2. Postcommunio (slotgebed) 3. Zegen 4. Laatste Evangelie.

Wij zullen precies de ordo van de H. Mis volgen, om de daarin verborgen rijkdom een weinig te verklaren en de aard te laten zien van de tijdloze schoonheid van de Romeinse Mis.

In een snel veranderende wereld en turbulente tijd mag het dan ongewoon zijn om aan het altaar dag na dag de steeds weer gelijke ordening te volgen. Wie zich echter laat meenemen door de steeds veranderende tijdsgeest moet al spoedig erkennen in een dwangbuis te zitten om steeds weer wat nieuws te moeten aanbieden. Wij zijn de overtuiging toegedaan dat ook de huidige mens in de grond van zijn hart naar een vaste ordening verlangt en te midden van alle veranderingen om hem heen, juist in de liturgie een ankerplaats kan vinden, een bron van innerlijke vrede en een geestelijk thuis.

Naast de vaste delen van de ordo van de Mis zijn er ook delen die veranderen volgens de liturgische dag of feesten. De veranderlijke delen van de ordo Missae zijn:

1. Introïtus
2. Collecta (openingsgebed)
3. Epistel (lezing)
4. Graduale (tussenzang)/ Tractus/ Alleluja
5. Evangelie
6. Offertorium
7. Secreta (gebed over de gaven)
8. Stil gebed
9. Prefatie
10. Communio (communievers)
11. Postcommunio (gebed na de Communie)

8. De Voormis

De Voetgebeden

De voetgebeden zijn bijzonder karakteristiek voor de klassieke Romeinse ritus. Zij worden gebeden aan de onderste trede van het altaar en hebben tot doel de priester bewust te maken, waar hij zich bevindt.

Altaartrappen

De altaartrappen betekenen aan de ene kant de innerlijke opgang naar God door de drie goddelijke deugden van Geloof, Hoop en Liefde. Aan de andere kant zijn zij het beeld van de berg Golgotha, waar Jezus zijn Bloed vergoten heeft en zijn kruisoffer heeft volbracht.

Al in het oude Verbond zijn bergen oorden van de nabijheid Gods en als offerplaatsen spelen zij een grote rol. Van bijzonder belang is in deze samenhang het offer van Abraham op de berg Moria: *"God sprak, neem uw enige zoon, die je liefhebt, Isaak. Ga naar het land van de Moria en draag hem daar, boven op de berg, die Ik zal wijzen als brandoffer op."* (Gen. 22, 2). Volgens oude overlevering kan deze Berg Moria identiek zijn met Golgotha. Zoals Isaak is ook Jezus de enig geliefde Zoon, die zelf voor het offer het hout gedragen heeft.

De symbolische duiding van het altaar als de berg Golgotha wordt onderstreept door de voorwerpen op het altaar. Het altaarkruis herinnert aan het bloedige offer van Jezus, de drie linnen altaardwalen verwijzen naar de grafdoeken, de kaarsen symboliseren het licht van de verrijzenis. Dit alles moet ons bewust maken van het feit dat in het heilig Misoffer niets anders geschiedt dan wat toen op Golgotha gebeurde: het kruisoffer wordt in iedere Heilige Mis op het altaar tegenwoordig gesteld op onbloedige wijze. Daarom past het met dezelfde innerlijke houding op te gaan naar het altaar als naar de berg Golgotha.

Over de betekenis van het opgaan naar, zegt Romano Guardini: *"Het beneden is nu eenmaal vanuit het wezen een beeld van het geringe, het slechte, het boven is het beeld van het edele, het goede en het opklimmen staat voor het opgaan van ons wezen naar de Allerhoogste, naar God. Daarom leiden de trappen vanaf de straat naar het kerkgebouw. Zij zeggen ons: U gaat op naar het huis van gebed, U gaat God naderen. Vanuit het schip van de kerk gaan de trappen naar het priesterkoor. Zij zeggen: U gaat naar het heilige der heiligen. De trappen leiden naar het altaar. Wie opgaat, die zegt, zoals eens God tot Mozes op de berg Horeb zei: 'Doe uw schoeisel uit, want de plaats waar u staat is heilige grond' (Ex 3,5) Het altaar is de drempel naar de eeuwigheid. Hoe groot is dat! Niet waar, nu gaat u deze gang bewust omhoog? Zal al het nederige achtergelaten worden en zult u werkelijk omhoog gaan? Waarom moet men daar veel over zeggen. Het moet innerlijk helder zijn, opdat het opgaan naar de Heer, zich in u voltrekke, dat is alles."* [Van de heilige tekenen, blz. 26 e.v.].

Het Kruisteken

De voetgeboden beginnen *"in de Naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest."* Met het kruisteken plaatsen wij ons bewust onder het kruis en belijden in woord en daad de beide fundamentele geheimen van ons christelijk geloof: De mond belijdt de Drie-ene God, terwijl de hand het kruis maakt en zo het geloof in de menswording en de verlossing door het kruis tot uitdrukking brengt.

De Psalm 'Judica'

De psalm 'Judica' (Ps. 43) leent zich bijzonder goed om de opgang naar het altaar uit te drukken, want deze psalm bevat in grote trekken het wonderbare overzicht van de gehele Heilige Mis.

Het vierde vers wordt tot keervers: *"Introibo ad altare Dei, ik zal opgaan naar het altaar van God, naar God die mijn jeugd verblijdt."* Hier wordt niet gemeend de lichamelijke jeugd. Veelmeer wordt hier verwezen naar de nieuwe geboorte door de heilige Doop (Vgl. Joh. 3, 5) waarover Ambrosius zegt: *"U hebt de ouderdom van de zonde afgelegd en aangetrokken de jeugd der genade."* De zonde maakt de ziel oud, maakt haar afzichtelijk en leidt naar de eeuwige dood. De goddelijke genade schenkt de nieuwe jeugd, die leidt naar het eeuwig leven. Een ziel in staat van genade is altijd jeugdelijk mooi. *"Al zijn wij ook uiterlijk oud, zo worden wij van dag tot dag innerlijk nieuw."* (2 Kor. 4, 16). Door de sacramenten en vooral door het Heilig Misoffer wordt het goddelijk leven van de ziel gesterkt en vermeerderd. Wij voeden ons aan de bron van leven, om verheugd te worden door een frisse jeugd. *"Hoe kostbaar is uw genade, o God. In de schaduw van uw vleugels verbergt zich de mens. Aan de rijkdom van uw huis laaf ik mij, met de stroom van uw verrukking verzadigt U mij. Ja, bij U is de bron van leven in uw Licht aanschouwen wij het Licht."* (Ps. 36, 8-11).

Drie Wegen

De leer van het geestelijk leven spreekt over drie wegen, die de mens moet gaan om tot vereniging met God te komen: De weg van de reiniging, de weg van de verlichting en de weg van overeenstemming.

Zo is ook de gehele innerlijke ordening van de Heilige Mis. Eerst staat op de voorgrond de duidelijke gedachte aan de reiniging, terwijl de lezing en het evangelie en de preek hoofdzakelijk de verlichting dienen. Het hoogtepunt van de Heilige Mis is de heilige consecratie (wezensverandering) en de sacramentele vereniging met Christus in de Heilige Communie.

De psalm 'Judica' stelt dit geestelijk fundament in getrapte vorm voor: Het eerste vers (Judica me Deus) drukt het verlangen uit naar reiniging en naar de afgrenzing van de godloze wereld. De *"homo iniquus et dolosus"* - de man van leugen en misdaad - is de 'oude' mens, die ook in ons gekruisigd moet worden. (vgl. Rom. 6, 6). Zo zegt ons de heilige Apostel Paulus: *"Als wij naar de oude mens leven, zullen wij sterven, als wij door de geest de werken van het vlees tot sterven brengen, zullen wij leven."* (Rom. 8,13). In de bede van het derde vers herkennen wij de weg van de verlichting: *"zend uw licht en uw trouw; zij zullen mij leiden en voeren naar uw heilige berg en uw woning."* In het heiligdom en door de zegen van het altaar worden wij dan ook zeer innerlijk met God verenigd. *"Daar zal ik opgaan naar het altaar van God, tot God die mijn jeugd verblijdt."*

Het Confiteor (De Schuldbelijdenis)

Het confiteor herinnert aan de parabel van de Farizeeër en de tollenaar in de tempel: *"De tollenaar echter wilde niet eens de ogen naar de hemel richten, maar hij sloeg op zijn borst en sprak: Heer wees mij zondaar genadig."* (Luc. 18,13). Zo ook neemt de priester door de diepe buiging een houding aan van de zondaar, die in deemoed op de borst slaat om zijn hart tot heilzaam berouw op te wekken, terwijl hij het gehele hemelse hof tot getuige aanroept: *"ik belijd voor de Almachtige God, voor de Heilige Maria, altijd maagd, de heilige aartsengel Michaël, de heilige Johannes de Doper, de heilige Petrus en Paulus en alle heiligen en u broeders, dat ik zeer gezondigd heb in gedachten, woorden en werken, door mijn schuld, door mijn schuld, door mijn grote schuld..."* Het slaan op de borst duidt Romano Guardini als volgt: *"U hebt misschien eenmaal het oude schilderij van de knielende Heilige Hieronymus in de woestijn gezien, waar hij met een steen in de hand zich op de borst slaat. Het is een slaan, geen sierlijk gedoe. Het slaan moet doordringen tot in ons innerlijk en haar doortrillen. Dat is de betekenis van het zich op de borst slaan: Hij wekt zichzelf, hij schudt zijn innerlijk leven wakker, opdat ook daar Gods roepstem wordt gehoord."* [van de heilige tekenen]

Vers

De voetgebeden worden afgesloten met een in lichtgebogen houding uitgesproken vers. De Heilige Ignatius van Loyola roept in zijn geestelijke oefeningen op om bij het uitspreken te vragen om de bijzonder genade die men nodig heeft. Misschien mogen wij dit vers van de voetgebeden op gelijke wijze duiden als een innerlijk vragen om dat wat wij als vruchten van de Heilige Mis willen afsmecken.

God, keer U tot ons en doe ons leven
En uw volk zal zich in U verheugen
Betoon ons o Heer, uw barmhartigheid
En schenk ons uw heil
Heer, verhoor mijn gebed
En mijn noodkreet kome tot U.

De Opgang naar het Altaar

Terwijl de priester opgaat naar het altaar bidt hij het stille gebed *Aufer a nobis: "Wij bidden Heer, neem onze ongerechtigheid van ons weg, opdat wij het Heilige der heiligen (Sancta sanctorum) met een zuiver gemoed mogen ingaan."* Dit gebed drukt de grote eerbied uit voor de heiligheid van deze plek.

De Altaarkus

De priester legt de gevouwen handen op het altaar. Dan buigt hij zich diep neer en kust het altaar terwijl hij in stilte bidt "Oramus te, Domine, Wij bidden U o Heer door de verdiensten van uw heiligen van wie hier relikwieën zijn en van alle heiligen dat Gij al mijn zonden gelieft te vergeven."

Door de handen op het altaar te leggen, wil hij aanduiden dat hij niet op eigen kracht wil steunen maar op Christus en de heiligen en dat hij in vertrouwen op deze, aan God mag vragen om vergeving van zijn zonden. De altaarkus, heeft betrekking op het altaar in zoverre het een beeld is van Christus.

Volgens oerkerkelijke traditie moet in ieder altaar een altaarsteen zijn aangebracht, welke door de bisschop bij de wijding met Chrisma wordt gezalfd. Het Chrisma duidt op Christus (de gezalfde). Versterkt wordt deze symboliek nog door de vijf kruisen die op de altaarsteen zijn gegraveerd en die ons herinneren aan de vijf kruiswonden van Christus.

Uitdrukkelijk geldt de altaarkus ook de verering van de relikwie van de martelaar die bij de altaarwijding in de altaarsteen is ingemetseld. In de vroeg christelijke Romeinse Kerk was het gebruik om op de gedenkdag van een martelaar de Heilige Mis direct op het graf van de martelaar te vieren. Al rond 270 bekrachtigt Paus Felix I de al lang bestaande gewoonte. Als later de christenen in alle vrijheid kerken konden bouwen, namen zij de lichamen van de martelaren mee en begroeven hen onder de altaren. Wij denken daarbij aan de geheimenissvolle woorden van de opening van het vijfde zegel in de Openbaring van de Heilige Johannes: *"als hij het vijfde zegel opende, zag ik onder het altaar de zielen van hen die vermoord waren omwille van het woord van God en om het getuigenis waaraan zij vasthielden."* (Opb. 6, 9).

De martelaren hebben hun bloed vergoten in trouw tot Christus en in het getuigenis afleggen aan het ware geloof. De kracht van het brengen van hun levensoffer hebben zij niet uit hun zelf, maar juist door de vereniging met dát offer, waaruit al het martelaarschap uit ontstaat. (Secrata donderdag na de 3de vastenzondag.) De kus van het martelaarsgraf moet een teken zijn van bereidheid en verbonden zijn met de bede dat ook voor ons het offer van het altaar tot een krachtbron wordt voor een moedig en blij geloofsgetuigenis.

Tenslotte veronderstelt deze kus ook het geloof aan de opstanding van het lichaam. Als vertegenwoordiger van de strijdende Kerk op aarde begroet de priester de heiligen, wiens sterfelijke overblijfselen in de altaarsteen rusten. Zij hebben hun doel al bereikt en verwachten de vreugde van de opstanding op de jongste dag. Zo wordt de altaarkus een uitdrukking van hoop dat ook onze lichamen eens zullen opstaan in heerlijkheid. *"Ons vaderland is in de hemel vanwaar wij ook onze Redder verwachten, de Heer Jezus Christus. Hij zal ons armzalig lichaam herscheppen en gelijkvormig maken met Zijn verheerlijkt lichaam met dezelfde kracht die Hem ook in staat stelde alles aan zich te onderwerpen."* (Phil. 3, 20).

Als de priester zich tot de altaarkus vooroverbuigt naar het altaar, dan mag hij in deemoed denken aan het feit dat één van diegene die tot innige vriendschap met Jezus was voorbestemd, juist Hem verraden heeft met een kus: *"Hij naderde Christus om Hem te kussen. Jezus sprak echter Judas verraadt gij de mensenzoon met een kus?"* (vgl. Luc. 22, 47).

De Bewieroking van het Altaar

Ook deze tweede ritus staat duidelijk in verbinding met de wijding van het altaar, namelijk de zondagse besprenkeling met wijwater en de bewieroking van het altaar.

- Bij de besprenkeling met wijwater besprenkelt de priester eerst driemaal het altaar zoals ook de bisschop bij de altaarwijding het altaar drie maal met bijzonder gewijd water (gregoriaans water) heeft besprenkeld. De aansluitende besprenkeling van de gelovigen herinnert aan de heilige Doop, waardoor zij tot heilige tempelen van God geworden zijn.
- Het behoort tot de indrukrijkste ceremonieën van een altaarwijding als na de zalving van het altaar op vijf plaatsen wierook ontstoken wordt, zodat het altaar in een dichte wierookwolk wordt omgeven. Daaraan wordt verwezen als de priester na het trappengebied wierook oplegt en het altaar bewierookt.

Al in het Oude Testament was het teken van de wolk een teken van de bijzonder nabijheid en tegenwoordigheid van God: *"Mozes steeg de berg op, een wolk omhulde de berg. De heerlijkheid van God omhulde de berg Sinai en bedekte haar 6 dagen lang. Op de 7de dag riep Hij Mozes vanuit de wolk. De heerlijkheid van de Heer verscheen aan de Israëlieten als een verterend vuur op de spits van de berg. Mozes ging de wolk binnen, besteede de berg en verbleef 40 dagen en nachten op de berg."* (Vgl. Ex. 24, 15-18). Zoals Mozes treedt ook de priester voor de Heer, en met dezelfde heerlijkheid als op de berg Sinai is het geheim van het altaar.

De introïtus.

De priester maakt een kruisteken over zich en leest aan de rechterkant van het altaar het openingsvers (de *Introïtus* van het Latijn *introire* = binnengaan). In oude tijden was dit het psalmgezang dat de intocht naar het altaar begeleidde. Sinds de middeleeuwen is zij geschrompeld tot de huidige vorm. Na een gezongen antifoon - één van de mooiste melodieën - volgt het psalmvers met het eer aan de Vader (*Gloria Patri*) waarna de *introïtus* herhaald wordt. De *introïtus* geeft gewoonlijk de grondtoon aan van de gehele Misviering en eigent zich voor de overdenking van het te vieren geheim van die dag.

Kyrie

Het *Kyrie eleison* (Heer, ontferm U) is het enige gebed van de gehele misliturgie dat in het Grieks tot ons komt. Het drie maal drie, negen maal uitroepen gaat terug op Paus Gregorius de Grote († 604). Zij moet herinneren aan de negen koren van heilige engelen en aan de eenheid van de aardse en de hemelse liturgie.

Wij kunnen daarin ook een hulde zien aan de allerheiligste Drievuldigheid: Elk van de aanroepingen geldt allereerst de Vader, dan de Zoon en tenslotte de Heilige Geest. De beide delen van de uitroepen komen ook overeen met het tweevoudige doel van de mensen. Namelijk, de eer van God en het heil van de ziel, zoals de catechismus leert: *"wij zijn op aarde om God te erkennen, Hem lief te hebben, Hem te dienen en om daardoor in de hemel te komen."*

- Het *Kyrie* is een hulde aan de eer van God, het verenigt ons in het belijden van de ware Godheid en Koningschap van Christus, waarmee de heilige Apostel Thomas Jezus aansprak: *"Mijn Heer (Kyrios) en mijn God."* (Joh. 20, 28) Ook denken wij aan het woord van de heilige Apostel Paulus:

"Bij het noemen van de naam Jezus moet iedere knie zich buigen, in de hemel en op aarde en elke tong belijden Jezus Christus is de Heer" (Kyrios, Phil. 2, 10).

- In het woord *Eleison* smeken wij Gods genade af voor ons heil. Ook hier de klank van de Bijbel te horen en het is goed als wij niet alleen met dezelfde woorden maar ook met dezelfde gezindheid roepen als de blinde van Jericho: *"Heer, ontferm U over ons."* (*Eleison*, Mat. 20, 29 ev.).

Gloria

Het gloria wordt op alle feesten van het jaar gebeden. Het begint met de lofzang van de Engel in het huis van Bethlehem bij de aankondiging aan Maria, de aankondiging van de geboorte van de goddelijke Verlosser op aarde: *"Eer zij God in den hoge, en vrede op aarde aan de mensen die Hij liefheeft."* (Vgl. Luc. 2, 14). Zijn oorspronkelijke plaats heeft het gloria - volgens het sacramentarium van de heilige Paus Gregorius de Grote - niet op Kerstmis maar juist met Pasen. Ook nu wordt in de paasnacht het gloria een prominente plaats toegekend. Pas in de 12de eeuw wordt het Gloria een plaats gegeven bij de feesten die wij vieren. Zoals het Kyrie is ook het Gloria trinitair ingedeeld.

- Het eerste deel is aan de Vader gericht en heeft een sterk accent op lofprijzing en dank: *"Wij loven U, wij prijzen en aanbidden U, wij verheerlijken U en zeggen U dank voor uw grote heerlijkheid. Heer, God, hemelse Koning, God almachtige Vader."*
- Het tweede deel richt zich tot de Zoon en bevat met de lofprijzing (zoals in het kyrie) ook de bede om verlossing: *"Heer, eniggeboren Zoon van God, Jezus Christus, Heer God, Lam Gods Zoon van de Vader. Gij neemt weg de zonden van de wereld, ontferm U over ons: ontferm U over ons. Gij die wegneemt de zonden der wereld, aanvaard ons gebed. Gij die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm U over ons. Want Gij alleen zijt heilig, Gij alleen de Heer. Gij alleen de Allerhoogste Jezus Christus."*
- Het hoogtepunt van het gloria bevindt zich aan het einde in het eer bewijzen aan de drie goddelijke Personen: *"Met de Heilige Geest in de heerlijkheid van God de Vader. Amen."*

Theodor Schnitzel duidt zowel het Kyrie als het Gloria als een verwijzing naar de antieke keizercultus als huldiging aan de hemelse Koning: *"wanneer een keizer als zegenrijke veldheer zijn zegeintocht hield, werd hij via de Via Triumphalis (de triomfstraat) omgeven met een schare van mensen, die afwisselend in spreekkoren steeds nieuwe eretitels en erenamen de keizer toeriepen. Zo'n echo vinden wij in het kyrie en het gloria terug. Steeds nieuwe uitroepen van jubel, steeds weer nieuwe eretitels worden God toegevoegd. Kijk naar de uitroepen: 'wij loven U, wij zegenen U wij aanbidden U, wij verheerlijken U, wij danken U.' Let ook op de rij van titels: 'Heer, Koning, almachtige Vader, eniggeboren Zoon, Heer God.' Wanneer wij de tekst met deze ogen lezen, dan bemerken wij het paaskarakter van de lofzang Gloria. Wij beleven de triomftocht van de zegenrijke Heer, de bedwinger van Golgotha, Koning Christus."* [Th. Schnitzel, die Messe in der betrachtung, Bd II pag. 19].

Dominus Vobiscum (De Heer zij met U)

In het "Dominus Vobiscum" ontdekken wij een wonderbaar samenspel tussen woord en handeling. Deze groet heeft in het Oude Testament een duidelijke betrekking op het geheim van de menswording. In het boek Ruth, waar de voorgeschiedenis van het huis van David wordt geschilderd, waaruit eens de Messias geboren zou worden, wordt deze groet gebruikt door de overgrootvader van koning David: "Boas kwam uit Bethlehem en sprak tot de maaiers: 'de Heer zij met U.'" (Ruth. 2, 4). De grote profeet - vol van de komst van de Heer - Jesaja (Jes. 7, 14) kondigt Christus aan als de God met ons: "dit alles is gebeurd opdat vervuld zou worden wat door

de Heer bij monde van de profeet gezegd is: Zie de Maagd zal zwanger worden en een Zoon baren en zij zullen Hem de naam Immanuel geven wat betekent: God met ons." (Mat. 1, 22). En als de engel Gabriël bij Maria binnentrad om de verwerkelijking van Gods heilsbesluit aan te kondigen, sprak zij: "Wees gegroet, begenadigde, de Heer is met U." (Dominus tecum, Luc. 1, 28). De Heilige Apostel Paulus gebruikt deze groet in zijn tweede brief aan de Tessalonicenzen: "Hij echter, de Heer van de vrede geve U de vrede ten allen tijd en op iedere wijze. De Heer zij met U allen." (2 Tess. 3, 16).

Voordat de priester het Dominus Vobiscum uitspreekt, buigt hij zich voorover en kust het altaar: *"omdat de priester als middelaar tussen hemel en aarde aan het altaar staat begroet hij met de altaarkus allereerst de triomferende Kerk om haar liefde en hulde te bewijzen en om daarna in het Dominus Vobiscum met woorden voor de strijdende Kerk heil en zegen over haar af te roepen."* [Ghr. pag. 375].

Naar het volk toegewend spreidt de priester voor zijn borst beide handen uit. Deze handeling drukt het toewensen van de goddelijke bijstand van genade uit. Tegelijk kan zij gezien worden als een symbolische omarming, zoals een moeder haar kind omarmt.

De Oratie (Collecta, Verzamelgebed)

De collecta behoort tot de wisselende delen van de Heilige Mis. In haar veelzeggende korthed sluit zij alles wat wij God willen vragen in.

Voor de collecta wordt uitgesproken, klinkt het oremus (laat ons bidden). De oorspronkelijke vorm was verbonden met een *flectamus genua* (laten wij de knieën buigen) waarna een korte stilte volgde voor persoonlijk gebed. Tot nu wordt het *flectamus genua* nog aangewend bij bijzondere gelegenheden zoals in de quatertempmissen, de grote voorbeden op goede vrijdag en in de paasnacht. In de gewone missen blijft van de gebedsstilte een eerbiedwaardig buiging van de priester bij het woord 'oremus' over. *"Als deze buiging waardig en langzaam gedaan wordt, ontstaat vanzelf weer een moment van stilte dat gevuld kan worden met persoonlijk gebed."* [Th. Schnitzel, die Messe in Betrachtung, II pag. 26]. Het volk wordt uitgenodigd in deze korte stilte om zich te verenigen met het gebed van de priester.

Orante-houding

Tijdens de collecta verheft de priester zijn geopende handen. Deze gebedshouding heet 'orante-houding'. Zij is al in de vroeg-christelijke tijd te vinden op afbeeldingen in Romeinse catacomben en wijst de priester aan als de officiële voorbidder van de Kerk. Zij herinnert aan Mozes die tot de Egyptische Farao sprak: *"Zodra ik de stad verlaten heb, zal ik mijn handen tot de Heer uitspreiden. Dan zwijgen de donderslagen, de hagel zal ophouden, dan weet U de hele aarde behoort de Heer toe."* (Ex. 9, 29). Later komen wij Mozes tegen op de berg in de woestijn met geheven handen, in de strijd tegen Amelek: *"En zolang Mozes zijn armen omhoog geheven hield waren de Israëlieten aan de winnende hand. Maar liet hij ze zakken, dan won Amelek."* (Ex. 17, 11).

Het omhoog heffen van de handen geldt als een uitdrukking van de innigheid van het smeken, zoals de psalmist zegt: "Hoor naar mijn luid roepen, omdat ik U

om hulp smeeek, ik verhef mijn handen tot het allerheiligste in de tempel." (Ps. 28, 2). De omhoog geheven handen zeggen God lof: "Zo wil ik U roemen mijn leven lang, in uw naam mijn handen omhoog heffen." (Ps. 63, 5). Zij duiden de richting aan van het gebed en worden in het psalmvers wat de priester in de hoogmis bij de bewieroking van het altaar spreekt zelfs uitdrukkelijk tot een offerhandeling: "Stijge, O Heer, mijn gebed op als een reukoffer voor uw aanschijn; laat mijn opgeheven handen zijn als een avondoffer." (Ps. 141, 2).

Volgens een mooie duiding van de Heilige Ambrosius neemt de priester in de orante houding de houding van Christus aan, die Zijn handen voor de Troon van de Vader in kruisvorm verheft om Hem de dank te betonen voor onze verlossing.

De Lezing

Het was al voor de Joden vanzelfsprekend in de synagogendienst de heilige schriften te openen en eruit voor te lezen. Jezus zelf geeft ons een voorbeeld: "Hij kwam te Nazareth waar hij opgegroeid was en ging naar zijn gewoonte op de sabbat de synagoge in en stond op om voor te lezen. Men reikte Hem de boekrol van de profeet Jesaja." (Luc. 4, 16). Vanaf het begin werd dit gebruik in de christelijke liturgie overgenomen. De beide lezingen van de Heilige Mis heten 'lezing' (of epistel, van het latijnse woord epistola = brief) en Evangelie (van evangelium = goede boodschap). Om haar juiste betekenis te verstaan moet men bedenken dat - zoals alles in de liturgie - allereerst Gods lof en verheerlijking komt en op de tweede plaats de uitleg en de sterking en opbouw van de gelovigen. Beiden horen onafscheidelijk bij elkaar. Het is te kort door de bocht om de lezingen alleen te zien tot lering en opbouw van de gelovigen. Op de eerste plaats hebben de lezingen het karakter van een laudatio (lofprijzing). Zij verkondigen roemrijk de grote daden van God. De verkondiger moet - naar traditioneel inzicht - met een bijzondere ambtelijke volmacht zijn begiftigd (deputatio ad cultum divinum). Deze wordt trapsgewijs verleend door de wijding tot lector, subdiaken en diaken en stelt deze instaat in naam van de Kerk het offer van Gods lof (sacrificium laudis) te brengen. Met dit alles wordt geen afbreuk gedaan aan het tweede aspect. Het Woord van de Heilige Schrift is natuurlijk optimaal instaat om de gelovigen te voeden, te sterken en te beleren. Het is vooral de opgave om in de preek haar te verklaren en als goed zaad in het hart van de gelovigen in te planten. Voor iedere christen is het een plicht en moet het een innerlijk drang zijn om zich een solide kennis van de Heilige Schrift te verwerven.

Hoe zegt het de Heilige Hieronymus: *"De Schrift niet kennen is Christus niet kennen."* [Is. prol.]. In de brief aan Timoteüs schrijft Paulus: *"elk schriftwoord is door God geïnspireerd en is dus bruikbaar voor het onderricht, voor het weerleggen van dwalingen, voor verbetering van de zeden en voor de opvoeding tot een rechtschapen leven, zodat de mens van God berekend is voor zijn taak en toegerust voor elk goed werk."* (2 Tim. 3, 16 en Rom. 15, 4).

Tussenzang

De tussenzangen zijn van oorsprong liederen, welke teksten zoals bij de introïtus en de communio meestal genomen zijn uit de psalmen. Zij zijn tegelijkertijd een antwoord op de lezing en een voorbereiding op het evangelie. Gewoonlijk bevindt zich in de teksten de gedachte van de dag met een meditatieve echo. Haar karakter wisselt met de loop van het kerkelijk jaar. Vanaf zondag Septuagesima tot aan Pasen bestaat zij uit een *graduale* ('trapgezing') en een *tractus* ('sleepgezing'). In de paastijd uit twee allelujaverzen en in de overige tijd van het jaar uit een *graduale* en een allelujavers.

Munda Cor (Zuiver mijn Hart)

Voor het evangelie bidt de priester diep gebogen voor het midden van het altaar het *munda cor meum*: "*reinig mijn hart en mijn lippen, almachtige God, die de lippen van de profeet Jesaja met een gloeiende kool gezuiverd hebt; wil mij door uw genadige erbarming zo reinigen dat ik uw heilig evangelie op waardige wijze kan verkondigen.*"

Dit gebed herinnert aan de verheven schouwspel van de roeping van de profeet Jesaja: "*Voor de stem van de roepende profeet beefden de deurposten en de tempelruimte vulde zich met rook.*

Toen sprak ik, wee mij ik ben verloren, want een mens met onreine lippen ben ik en ik woon onder een volk met onreine lippen! De Koning, de Heer der heerscharen hebben mijn ogen aanschouwd. Toen kwam er een serafijn aangevlogen. In zijn hand had hij een gloeiende kool, die hij met een tang genomen had van het altaar. Met haar raakte hij mijn mond en sprak 'zie dit heeft uw lippen aangeraakt, geweken is uw schuld, uw zonde verzoend.' En ik hoorde de stem van de Heer die sprak: 'wie moet ik zenden, wie gaat voor Mij uit?' En ik sprak 'hier ben ik, zend mij.'" (Jes. 6, 4-8).

Evangelie-zijde

Tijdens het gebed *Munda cor meum* draagt de misdienaar het missaal naar de andere kant. De diepe symboliek van de evangelie-zijde komt van de hemelrichtingen, want als het altaar naar het oosten gekeerd is, wijst deze richting op het noorden. In onze streken staat de zon nooit in het noorden, daarom geldt het noorden als de zijde der duisternis. Naar het noorden toe wordt het Evangelie verkondigd als een licht dat oplicht in de duisternis. (Vgl. Joh. 1, 5). Bij de hoogmis wordt dit nog een keer geaccentueerd door de feestelijke processie met het evangeliarium en de begeleidend brandende kaarsen die de acolythen dragen.

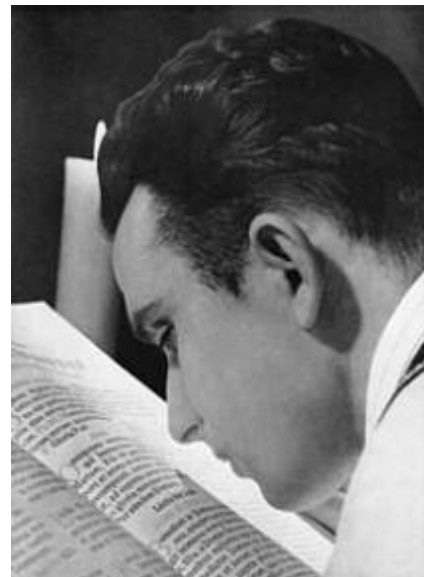
Het Evangelie

Aan het begin van de verkondiging van het evangelie tekent de priester een kruis op de beginletters van de evangelietekst en ook de gelovigen maken een kruis met de duim op het voorhoofd, de mond en de borst. Het Woord Gods wil ons menselijk denken vormen, het wil vanaf onze lippen klinken en in ons hart bewaard worden. Het staan bij het evangelie is uitdrukking van een alerte bereidheid, zoals de jonge Samuel moeten ook wij zeggen: *"spreek Heer, uw dienaar luistert"* (1 Sam. 3, 9). De christen drukt uit dat hij met zijn gehele persoon daar staat; hij is bereid, hij is wakker, oplettend en gespannen om wat gaat komen. Wie staat kan direct in actie komen, kan zonder dralen zijn opdracht uitvoeren, met zijn arbeid beginnen, die hem toegewezen is. Er ook de ander kant, de kant van de eerbied voor God: *"In het knielen is de houding van aanbidding te zien, in het bijeen zijn de*

standvastigheid en hier in het staan de wakkere houding die bereid is om in actie te komen. Zo'n eerbied heeft de opmerkelijke dienaar, de strijder in volle uitrusting. Dit alles openbaart zich in het staan." [Romano Guardini, van heilige tekenen, pag 19].

Aan het einde kust de priester het begin van de evangelie-tekst, terwijl hij zegt: "mogen door de woorden van het evangelie onze zonden worden uitgewist." Hier wordt duidelijk dat het geopenbaarde Woord van God een exorcistische, zondendelgende kracht bezit, want waar het licht schijnt verdwijnt de duisternis. "Levend en krachtig is het Woord van God, het is scherper dan een tweesnijdend zwaard; het dringt door tot het raakpunt van ziel en geest, van merg en been. Het ontleedt de bedoelingen en gedachten van het hart." (Hebr. 4, 12).

Tot in het evangelie vinden wij - zoals in het gehele eerste deel van de Heilige Mis - de dragende gedachte van reiniging. Dit met de blik op de spoedig beginnende offerhandeling.

Credo (Geloofsbelijdenis)

Op zon- en feestdagen volgt op het evangelie (met name na de preek) het credo, de geloofsbelijdenis. Terwijl de twaalf artikelen van het geloof haar eigen liturgische plaats heeft in de doopritus, wordt sinds de 6de eeuw en in het algemeen vanaf de 11de eeuw de grote geloofsbelijdenis (Nicea-Constantinopel) in de Heilige Mis uitgesproken. Haar naam ontleent zij aan de beide concilies van Nicea (325) en Constantinopel (381) waar vooral de christologische geloofsinhoud duidelijk werd gedefinieerd. Zij bevat in briljante korthed de grondstructuur van de gehele katholieke geloofsleer. Hoogtepunt van de geloofsbelijdenis wordt gevormd door de woorden: *"Et incarnatus est, Hij heeft het vlees aangenomen door de Heilige Geest uit de Maagd Maria en is mens geworden."* Hier gaat men door de knieën ter aanbidding.

9. De Offerande

De offermis bestaat uit drie delen. Zij begint met de offerande. De onderdelen van de offermis zijn:

1. de offerande
2. de wezenverandering (canon)
3. de communie

Voordat wij de gebeden en de voltrekking van de offering in detail gaan bekijken, werpen wij eerst een blik op het geheel.

De offerande bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Oremus (laat ons bidden)
2. Offertorium (het begeleidend vers)
3. Onthulling van de kelk
4. Offering van het brood (Suscipe sante Pater)
5. Menging van water in de wijn (Deus, qui humanae substantiae)
6. Offering van de wijn (offerimus tibi, Domine)
7. De zelfopoffering van de priester (In spiritu humilitatis)
8. Aanroeping van de Heilige Geest (Veni, sanctificator)
9. Handwassing (Lavabo inter innocentes)
10. Opdraging aan de allerheiligste Drievuldigheid (Suscipe, sancta Trinitas)
11. Uitnodiging aan de gelovigen (Orate fratres... Suscipiat Dominus)
12. Secreta (stil gebed)

De offering verbindt de verschillende elementen tot een harmonische eenheid. Oorspronkelijk bestond zij alleen uit een 'oremus - laat ons bidden' met een daarbij behorend gebed. Daartussenin werd de bereiding van de offergaven in stilte voltrokken. Deze twee elementen zijn nog steeds aanwezig en vormen het raamwerk voor de gehele offering: nl. het oremus aan het begin en de secreta op het einde. In de loop der tijd werd de offerbereiding meer en meer verrijkt tot het huidige resultaat.

Het offertorium

Na het Dominus Vobiscum (de Heer zij met U) en het oremus (laat ons bidden) leest de priester het offertoriumvers. Oorspronkelijk was dit de begeleidingszang bij de offering, zoals op gelijke manier de introïtus bij het begin van de Heilige Mis.

De onthulling van de kelk

Dan wordt de kelk feestelijk onthuld. De priester legt het opgevouwen kelkvelum aan de rand van het altaar. (De misdienaars geven naar Duits gebruik een teken met de altaarbel om de opmerkzaamheid van de gelovigen op de komende offerhandeling te vragen).

De offergaven

De offergaven zijn op de eerste plaats de materiele gaven van brood en wijn. Zij worden door de handeling van de priester opgedragen om bij de wezensverandering (transsubstantiatie) te veranderen in het Lichaam en Bloed van Christus. Gelijktijdig staan deze materiele gaven symbool voor een geestelijk offer, welke niet alleen de priester maar tegelijk met hem ook de aanwezige gelovigen - uit kracht van hun door de doop verleende algemeen priesterschap - moeten brengen.

De offering van brood

De offerhandeling van de opheffing van de gouden pateen met de daarop liggende hostie wordt begeleid door de bede: "Aanvaard, heilige Vader, almachtige eeuwige God, deze vlekkeloze offergave die ik, uw onwaardige dienaar, U, mijn levende en ware God, opdraag voor mijn ontelbare zonden, beledigingen en nalatigheden, en voor alle omstanders en tevens voor alle christengelovigen, levende en dode, opdat ze mij en hun tot heil strekke voor het eeuwig leven. Amen."

Het gebed spreekt over een vlekkeloze offergave (immaculatam hostiam). Daarmee is gezegd dat het geheel vanzelfsprekend is dat iedere gave aan God toegewijd niets anders moet zijn dan vlekkeloos rein. Met het woord Hostia (offer-gave) wordt op de eerste plaats de materiele offergave bedoeld: nl. het brood. Op wens van de Kerk moet de offermaterie van brood en wijn zorgvuldig zijn samengesteld en vlekkeloos rein zijn: rein tarwe brood en reine wijn van druiven, immaculata hostia.

Zo was het ook bij de voorafbeelding van de offergaven in het oude verbond. Ook zij moesten een immaculata hostia zijn, want zo sprak God tot Mozes tot de Israëlieten: "Neem een bokje als zoenoffer, als ook een kalf en een lam tot brandoffer, beiden éénjarig, en zonder gebrek (sine macula) (Lev. 9, 3). Bij het offer van de eerstelingen heet het: "Heeft het een gebrek (maculam), is het blind, of lam of op een andere manier met een gebrek, zo offer hem de Heer uw God niet. (Deut. 15,21).

Gelijktijdig wijst de hostie boven zich uit want als brood staat het plaatsvervangend voor de grondbehoeften van de mens en is zo het symbool voor de mens zelf. Terwijl de hostie op de pateen wordt geofferd, moeten ook de gelovigen hun offer brengen, als zij hun persoonlijke toewijding vernieuwen en zichzelf op een geestelijke wijze op de pateen leggen. Verbonden met het offer van Christus moge God ook de hostia devotionis nostrae (de offergave van onze toewijding; zie de secreta van de 3de zondag van de advent) aannemen.

Ook het geestelijk offer van de gelovigen moet vlekkeloos zijn ere Gods. Daarom stond de gehele voormis in het teken van de reiniging. De van het wijwater aan kerkdeur tot aan het evangelie steeds weer uitgedrukte vraag om een rein hart, wijst daar precies op, om onszelf voor God als een vlekkeloos offer (immaculata hostia) voor te bereiden. Zo spreekt de psalmist: "Verschaf o God mij een rein hart, vernieuw mijn geest ... want slachtoffers kunnen U niet behagen en brandoffers wilt U niet. Een berouwvol en vermorzeld hart, o Heer zult U niet verwerpen. (Ps. 51, 12 en 19).

In samenhang met dit denken wij aan het woord van de apostel Paulus: "En nu broeders en zusters vermaan ik u bij Gods ontferming, wijd uzelf toe als een levende heilige offergave, Hem welgevallig (hostiam viventem, sanctam Deo placentem)... Stem uw gedrag niet af op deze wereld.

Wordt mensen met een nieuwe gezindheid. En bent u instaat om uit te maken wat God van u wil en wat goed is, welgevallig en volmaakt." (Rom. 12, 1 ev.).

De Menging

Bij de bereiding van de kelk giet de priester een druppel water bij de wijn (meestal met het kelklepeltje). Daarbij spreekt hij de woorden van een eermalige kerstoratie: "O God die de edele menselijke natuur op wonderbare wijze geschapen en op nog wonderbare wijze hersteld hebt, laat ons door het mysterie van dit water en deze wijn deelachtig worden aan de godheid van Hem die zich gewaardigd heeft onze mensheid met ons te delen: Jezus Christus uw Zoon, onze Heer, die als God met U leeft en heerst in de eenheid met de Heilige Geest, door alle eeuwen der eeuwen. Amen."

Deze eenvoudige ritus wijst naar de verbinding van de goddelijke en menselijke natuur in de Persoon van de Godmens Jezus Christus (Hypostatische vereniging) waarbij de wijn staat voor de goddelijke- en het water voor de menselijke natuur.

Tegelijk echter gaat het om de kern en het geheim van onze eigen verlossing, want als een druppel water in de wijn zo wordt de mens in de doop op gelijke wijze ondergedompeld in de Drie-eene God. Door de heiligmakende genade worden wij met het goddelijk leven vervuld en deelachtig aan de goddelijke natuur (2 Petr. 1, 4). Nog wonderbaarlijker als God de mensen van oorsprong geschapen heeft, wordt hij door het werk van de verlossing vernieuwd.

Weer komt de gedachte van de zelfopoffering naar voren, want de kleine waterdruppel roept ons op ons geheel en al te schenken. Als ook ons gehele armzalige menselijk doen en werken in de ogen van Gods oneindig waardevolle offer van Christus, niets meer is dan een kleine waterdruppel in vergelijking met een hele oceaan, dan nog wordt dit kleine waterdruppeltje met het offer van Christus verenigd en is om die reden aan God welgevallig.

Over de mening van water in de wijn zegt het concilie van Trente: "eindelijk vermaant de heilige kerkvergadering dat het kerkelijk voorschrift is voor de priester bij de wijn die in de kelk geofferd wordt water bij te mengen en wel om het feit dat ook Christus dit heeft gedaan, maar ook omdat uit zijn zijde tegelijk met bloed water te voorschijn kwam. Dit geheim wordt door de mening herdacht. En omdat in een geheime openbaring van de heilige Johannes de volkeren water genoemd worden, zo wordt met de menging de vereniging van het gelovige volk met Christus als het Hoofd zichtbaar gemaakt." (22 zitting 1562 hoofdstuk 7).

De offering van de kelk

Terwijl de priester de kelk opheft bidt hij: "Wij dragen U, Heer de kelk van het heil op; en bidden uw goedertierenheid, dat hij tot voor uw goddelijke majesteit, ons en geheel de wereld ten bate in geur van welbehagen moge opstijgen."

In spiritu humilitatis

De met het offer van Christus verbonden zelfopoffering van het christelijke volk, die in de voorafgaande ritens beeldend werd getoond, wordt nu heel uitdrukkelijk geformuleerd.

Uiterlijk neemt de priester de gebogen houding aan, terwijl de Kerk hem de woorden van de drie jongelingen in de vuuroven in de mond legt. Deze drie hebben geweigerd het gouden afgodsbeeld van Koning Nebukadnezar van Babel te aanbidden. Zo liet de toornige koning hen in een gloeiende oven werpen, maar zij bleven ongedeerd en prezen God. Omdat zij geen andere offergaven hadden dan zichzelf, offerden zij zichzelf aan God. "Wij hebben nu geen koning meer, geen profeet, geen leider, geen brand- en slachtoffers, geen spijsoffers en reukwerk, zelfs geen heilige plaats waar wij aan U kunnen offeren zo uw barmhartigheid te kunnen ervaren. Maar sluit ons niet buiten vanwege ons gebroken hart en onze nederige Geest. Vandaag zal ons offer bestaan in volmaakte afhankelijkheid aan U en zal U evenzeer behagen als brandoffers van rammen en stieren en tienduizenden vette lammeren, want diegenen die U vertrouwen treft geen vernedering." (Dan. 3,38-40).

Zeer mooi is deze gedachte uitgedrukt in de secreta van Drievuldigheids zondag: "Wij bidden U, Heer, onze "God, heilig bij de aanroeping van uw heilige Naam hetgeen wij U heden opdragen; en verander onszelf (nosmetipsos) hiermede in een U toegewijde eeuwigdurende offergave."

Veni Sancificator (kom Heiligmaker)

Bij het 'Veni Sanctificator' verheft de priester net als later bij de consecratie de ogen ten hemel. Dan maakt hij met zijn handen en cirkel en maakt met de rechterhand een kruisteken over de offergaven. De inhoud van het begeleidende gebed is de in woord en handeling uitgedrukte smeekbede om de nederdaling van de Heilige Geest: "Kom Heiligmaker, almachtige eeuwige God en zeg dit offer, dat voor uw heilige Naam bereid is."

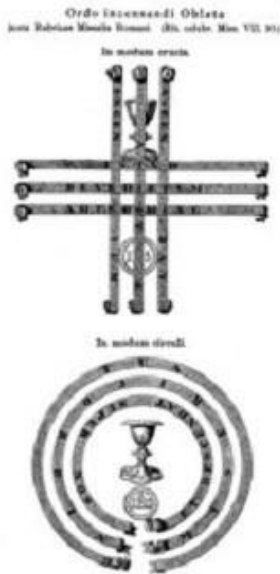
Net als het wonder van de menswording van God wordt ook de eucharistische wezensverandering toegeschreven aan de kracht van de Heilige Geest: "Hoe zal mij geschieden, daar ik geen man beken" sprak de maag Maria De Aartsengel Gabriël antwoordde: "De Heilige Geest zal over U komen en de kracht van de Allerhoogste zal U overschaduwen."

"En nu vraagt u hoe het brood het Lichaam van Christus wordt en de wijn met water vermengd het Bloed van Christus? Ook ik zeg u: 'De Heilige Geest komt over de gaven en bewerkt wat taal en verstand te boven gaat'" (Joh. van Damascus; De Fide Orthod. 1. 4, c.13).

Bewieroking van de offergaven.

Bij de hoogmis volgt nu de bewieroking van de offergaven en van het altaar. Deze ritus vat de gehele offering nog een keer samen. Het gebed tot zegening van de wierook beroept zich op de voorspraak van de heilige Aartsengel Michaël en herinnert aan de hemels liturgie die de heilige Apostel Johannes schildert: "Een ander engel kwam en trad voor het altaar, hij droeg een gouden wierookschaal en veel reukwerk werd hem gegeven, dat hij opdroeg op het gouden altaar voor de troon van God terwijl de gebeden der heiligen klonken. En de rook van het reukwerk steeg op onder de gebeden der heiligen uit de hand van de engel voor het aangezicht van God." (Op. 8, 3 ev.).

Na de zegening van de wierook neemt de priester het wierookvat en zwaait kruisvormig en

cirkelvormig over de offergaven volgens vastgelegde volgorde (twee maal tegen de klok in, één keer met de klok mee) Een zelfde zwaaibeweging wordt al vermeld bij het offeren in het oude verbond: "Geef dit alles aan Aäron en zijn zonen om het staande voor de Heer als gewijd aandeel af te zonderen. Neem het dan weer uit hun handen en laat het op het altaar in rook opgaan, het is een brandoffer een geurige gave die de Heer behaagt." (Ex. 29, 24 ev.).

Door het zwaaien van het wierookvat over hostie en kelk wordt hun afzondering en bijzondere bestemming als offergaven uitgedrukt. Dan wordt het altaar bewierookt volgens een vast patroon. Ook de celebrerende priester en het volk wordt bewierookt om op symbolische wijze ingevoegd te worden het heilig offer.

De gloeiende kool is een symbool voor de goddelijke liefde. Zoals de wierookkorrels in haar gloed gesmolten moeten worden om een aangename geur af te geven, zo moeten ook onze goede werken, offer en gebeden eerst door Gods liefde tot welgevallige gaven omgevormd worden: "Al spreek ik met de tong van mensen of engelen, als ik de liefde niet heb, ben ik een galmend bekken of een schelle cymbaal. Al bezit ik de gave der profetie en bezit ik alle geheimen en kennis, al heb ik het geloof dat bergen verzet, als ik de liefden niet heb ben ik niets. Al deel ik al mijn bezittingen uit en geef ik mijn lichaam prijs aan het vuur, als ik de liefde niet heb, baat het mij niets." (1 Kor. 13, 1-3).

Iedere zwaai met het wierookvat wordt begeleid door woorden van gebed. Als de priester de offergaven omcirkeld spreekt hij: "Deze wierook, door U gezegend, stijge tot U op, o Heer en dale over ons uw barmhartigheid neer." Hier is de hele theologie van het offer aanwezig, want in iedere offerhandeling maakt men onderscheid in een twee richtingen: een stijgende en een dalende.

Wij bidden tot God Hij moge dit offer aannemen (opstijgend) en ons tot heil zijn genade schenken (afdalend). De wierook drukt dit heel mooi uit, want nadat de wierook wolk is opgestegen en zich verzameld heeft in het gewelf van de kerk, zo daalt zij ook langzaam weer af en wordt zo tot een teken van de goddelijke genade die over ons komt.

Bij het teruggeven van het wierookvat zegt de priester: "De Heer onsteke in ons het vuur van zijn liefde en de vlam van de eeuwige minnegloed."

Lavabo (handenwassing)

Bij het lavabo reinigt de priester de vier vingertoppen waarmee hij het Lichaam van de Heer zal aanraken. Daarover zegt de heilige Thomas van Aquino: "wij zijn niet gewoon iets kostbaars aan te raken, zonder onze handen gewassen te hebben. Daarom is het totaal ongepast om tot een zo groot sacrament te naderen met verontreinigde handen" (Sth. III 83, 5 ad. 1).

Bovendien vraagt het begeleidende psalmgebed nogmaals om een diepgaande innerlijke reiniging: "Ik was mijn handen in onschuld en ga rondom uw altaar o Heer, Om uw lof te verkondigen al uw wonderdaden te vermelden. Heer, ik bemin de schoonheid van uw huis, de woonplaats van uw heerlijkheid. Neem mijn ziel niet weg

met de goddelozen, ontnem mij het leven iet met bloeddorstigen: aan wier handen misdaad kleeft, wier rechterhand gevuld is met geschenken. Ik echter wandel in onschuld; verlos mij en ontferm U over mij. Ik volg steeds de rechte weg in het openbaar zal ik U loven, Heer. (Ps. 26, 6 ev.).

Suscipe, sancta Trinitas (aanvaard heilige Drievuldigheid)

Na de handenwassing verheft de priester zijn ogen tot het kruis, slaat de ogen neer en buigt licht voorover en spreekt met gevouwen handen op het altaar gelegd het volgende opofferingsgebed tot de heilige Drievuldigheid: "Aanvaard, heilige Drievuldigheid dit offer dat wij U opdragen ter gedachtenis van het lijden, de verrijzenis en de Hemelvaart van Jezus Christus, onze Heer; en ter ere van de H. Maria, altijd Maagd en van de H. Joannes de Doper en van de H.H. Apostelen Petrus en Paulus en van deze (wier relikwieën hier rusten) en van alle heiligen. Het geschiede hun ter ere, ons tot heil; en laten zij zich gewaardigen voor ons in de hemel ten beste te spreken, nu wij hun gedachtenis viëren hier op aarde."

Orate fratres (bidt broeders)

Met de woorden: "bidt broeders, opdat mijn en uw offer mogen aanvaard worden door God de almachtige Vader" wendt de priester zich nog éénmaal tot het volk, voordat hij definitief het innigste heiligdom betreedt, om zoals Mozes geheel alleen te zijn met God.

Aan de ene kant wordt door de woorden: "mijn en uw offer" duidelijk gezegd dat de daadwerkelijke deelname van de gelovigen een werkelijk innerlijk meeoferen is en dat priester, volk en altaar in een heilige offergemeenschap met elkaar verbonden zijn.

Aan de andere kant wordt uit het antwoord van de gelovigen duidelijk dat er geen onduidelijkheid mag bestaan tussen algemeen (van alle gedoopten) en bijzonder (door de priesterwijding) priesterschap, en dat de wezenlijke

eucharistische offerakt alléén gebeurt door de handen van de priester: "Moge de Heer het offer uit uw handen aanvaarden, tot lof en eer van zijn Naam. Alsmede tot welzijn van ons en van geheel zijn heilige Kerk."

Secreta (stil gebed)

De uiteindelijke afsluiting van de offering is bij het bidden van de secreta, waarbij de boog die begonnen is bij het oremus zich weer sluit.

Secreta wordt zij genoemd omdat dit gebed in stilte wordt gezegd. Gewoonlijk wordt in de wisselende delen van de secreta heel bijzonder de offergedachte beklemtoond, zoals bv. op pinkstermaandag: "Wij smeken U, Heer, heilig goedgunstig deze gaven: en wil, bij het aanvaarden van deze geestelijke offerande, onszelf tot een voortdurend offer voor U maken." (Secreta van pinkstermaandag).

10. De canon van de Heilige Mis

De Romeinse canon is niet alleen een oude eerbiedwaardige tekst, maar veel meer een levendig bestanddeel van een heilige handeling, waar Christus zelf, door het dienstwerk van de Kerk, zijn offer in de tijd laat voortduren tot opbouw van zijn mystiek Lichaam (de Kerk), het offer wat op onbloedige wijze op het altaar tegenwoordig komt. Over de romeinse canon zegt het concilie van Trente: "het heilige moet heilig behandeld worden en omdat er niets heiligers is dan dit offer, zo heeft de katholieke Kerk om het waardig en met eerbied te offeren en te ontvangen, sinds vele honderden jaren de heilige canon ingevoerd. Het is vrij van iedere dwaling en bevat niets wat niet geheel en al heiligheid en vroomheid ademd om de harten van diegene die offeren naar God toe te verheffen." (Trente 22ste zitting 1562 hoofdstuk 4)

De opbouw van de canon.

Zoals bij de offering, werpen wij eerst een blik op het geheel van de canon, want de structuur van de canon beantwoordt op wonderbare wijze aan de wetten van de esthetiek.

Zowel voor als na de consecratie zijn er acht strofen, die als zuilen van een kerk, - gebouwd in de antieke basilica stijl - symmetrisch tegenover elkaar staan en zoals in de oude basilica het altaar in het midden staat, zo staat de consecratie precies in het centrum.

1. prefatie	Woorden rond de consecratie	11. unde et memores
2. sanctus		12. supra quae
3. Te igitur	9. Qui pridie	13. supplices
4. In primis	Consecratie van brood	14. memento
5. Memento		15. nobis quoque
6. Communicantes	10. Simili modo	16. per quem
7. Hanc igitur	Consecratie van de wijn	17. Per Ipsum
8. quam oblationem		18. Pater noster

Na de secreta, het gebed welke de offering afsluit en die leidt naar de canon, staat een feestelijke groet afwisselend tussen priester de gelovigen. Zij begint met Sursum corda, ophoog de harten. Daarbij verheft de priester zijn handen om door dit gebaar de innerlijke gesteltenis van de gelovigen te beroeren om te komen tot een dieper en groter verlangen om zich over te geven aan de Heer. Dit gebaar met de handen laat zien ons verlangen naar wat boven ons is, nl. naar het hemelse en het eeuwige.

Volgens de klassieke opvatting van de heilige Johannes van Damascus is dit gebed de verheffing van de ziel tot God (ascensio ad Deum). Een zodanig opstijgen van de ziel is aan het begin van de canon nodig, want alleen bidden kan men naderen tot het heilige. Wij denken ook aan de woorden van de heilige apostel Paulus met de woorden van het epistel uit de paaswake: "Als gij dan opgewekt zijt met Christus, zoekt wat boven is (quae sursum sunt quaerite) waar Christus is, zittend aan de rechterhand van God. Wat boven is, zet daar uw zinnen op, niet op het aardse (quae sunt sapite)." (Col. 3,1 ev.)

De gelovigen antwoorden met: "Habemus ad Dominum", het is bij de Heer. Het moet geen loos woord zijn, maar werkelijkheid. Niemand moet aanwezig zijn, die weliswaar met de mond zegt: ik heb mijn hart tot de Heer opgeheven, maar die geestelijk nog bij zijn dagelijkse beslommingen is.

"Aan God moeten wij altijd denken; als dit echter door menselijke zwakheid onmogelijk is, dan moet men zich toch bij de offerviering extra inspannen" (Cyrillus van Jeruzalem)

Gratias agamus

Dan komt de oproep: "gratias agamus Domino Deo nostro" (danken wij de Heer onze God).

Daarbij vouwt de priester zijn beide handen samen, verheft kort zijn blik naar boven en maakt een diepe hoofdbuiging.

Het antwoord van de gelovigen is: "Dignum et justum est" (het is passend en recht). Aan deze woorden worden de eerste woorden van de pefatie verbonden: "Vere dignum et justum est..." (waarlijk, het is passen en recht, U altijd en overal dank te zeggen, Heer, heilige Vader, almachtige eeuwige God.)

Dankzegging is zo wezenlijk voor het Heilig Misoffer dat het Griekse woord eucharistia (dankzegging) de gewone aanduiding werd voor de Heilige Mis. De Heilige Schrift bericht dat Jezus Christus zijn hemelse Vader gedankt heeft voordat Hij het brood en de wijn consacreerde. Wie zal dan niet direct herkennen dat de Kerk het voorbeeld van haar goddelijke Heer en Meester volgt, wanneer zij in de pefatie - voorafgaand aan de consecratie - een onvergelijkbaar dank en lofgezing aanstemt.

De pefatie

Het woord 'danken' is verwant met het woord 'gedenken'. Daarom dient de pefatie ook om de grote heilsdaden van God dankend te gedenken. Tegen het einde van de pefatie verenigt de Kerk haar lofzang uitdrukkelijk met het gezang van de engelen. "Door Hem oprijzen de engelen uw majesteit, aanbidden U de heerschappijen, vereren U de hemelen en de hemelse krachten en de heilige serafijnen met eenparige jubel, Heilig, Heilig, Heilig..."

Het Sanctus (heilig)

Als uiterlijke uitdrukking van de woorden: "supplici confessione" (nu wij nederig U prijzen) bidt de priester het sanctus in gebogen houding. Het 'sanctus' bestaat uit twee delen, die precies de beide fundamentele geheimen van het christelijk geloof bevatten: Het eerste deel bevat de verheerlijking van de heilige Drievuldigheid door de engelen van de hemel. Het tweede gedeelte bevat de begroeting van de Heiland op aarde uit de mond van de gelovigen.

Het eerste gedeelte komt uit het roepingsvisioen van de profeet Jesaja: "... En riep de ander toe: heilig ,heilig ,heilig is de Heer der heerscharen, vol zijn hemel en aarde van zijn grote heerlijkheid.(Jes 6, 1-4.) Het drie maal herhalen van het 'heilig' is volgens de kerkvaders een verwijzing naar de Drie goddelijke Personen en daarmee indirect een oud-testamentisch getuigenis van de allerheiligste Drievuldigheid.

Het tweede gedeelte herinnert aan de feestelijke intocht van Jezus in Jeruzalem op palmzondag: "De menigte die vooruit ging en volgden riepen 'hosanna, zoon van David, geprezen Hij die komt in de naam des Heren Hosanna in den hoge'" (Mt. 21,9)

Een keer klaagt Jezus: "dit volk eert mij met de lippen, maar hun hart is ver van Mij" (Mt. 15,8) Zo was het ook op Palmzondag want amper vijf dagen later riepen zij die eerst 'hosanna' riepen nu 'aan het kruis met Hem'(Joh 19,15).

Dit is ons tot vermaning gezegd, opdat ons 'hosanna' steeds diep uit ons hart komt en wij met de woorden van de oratie tot de wijding van de palmen mogen bidden: "Geef uw volk wat het vandaag uiterlijk tot uw verering doet, dat zij het ook innerlijk in volledige overgave mogen volbrengen."

Het latijnse woord 'venit' heeft een tweevoudige betekenis. Het kan zowel 'geprezen hij die gekomen is...'(nl. bij de menswording welke wij met Kerst herdenken) als ook 'geprezen hij die komt...'(nl nu op het altaar) betekenen.

De canonstille

Na het 'sanctus' begint het hoofdgedeelte van de canon en wel in een heilige stille.

Dat de canon in stille wordt gebeden is uitdrukking van een verhullende sluier ter bescherming van het heilige. Zij drukt de eerbied en deemoed uit voor datgene wat hier voltrokken wordt en wat elke menselijke stem de adem beneemt. Op meerdere plaatsen spreekt de heilige Schrift over een 'zwijgen voor God', zoals de profeet Habakuk: "De Heer troont in zijn heilige tempel: voor Hem zwijgt de gehele wereld" (Hab 2,20) of bij de profeet Sofonia: "Silete a facie Domini Dei", wees stil voor het aangezicht van God de Heer, want nabij is de dag des Heren. (Sof. 1,7 en vergl. ook Zach. 2,17) of Psalm 37 "Quiesce in Domino et expecta eum", wees stil voor de Heer en wacht op Hem (Ps 37,7).

Een blik op de heilsgeschiedenis laat zien dat God vaak grote dingen in het verborgene doet. Een van de meest verheven Godsverschijningen in het oude testament is de plek waar God zich openbaart aan de profeet Elia door een zachte bries: "De Heer beval: kom naar buiten en ga staan op de berg voor de Heer, en zie de Heer trok voorbij. Een sterke machtige storm, die bergen spleet en rotsen brak ging voor de Heer uit, maar in de storm was de Heer niet. Na de storm kwam een aardbeving, maar ook hier was de Heer niet. Na de aardbeving kwam vuur, maar ook hier was de Heer niet. Na het vuur kwam een zachte bries. Elia vernam het en bedekte zijn gezicht en ging voor de ingang van de rotsspelonk staan." (1 Kon. 19,11-13).

In het nieuwe verbond voltrekken de heilsgelijken van de menswording, de geboorte en de verrijzenis van Jezus in een diep zwijgen. "Als geluidloze stille alles omvatte en de nacht in haar snelle loop het centrum bereikt, toen kwam uw alvermogenend Woord van de hemel neer, vanaf uw koningstroon." (Wijsheid 18, 14).

Daarom is het hoogst passend om de cultische tegenwoordigheid van dit grote mysterie in een heilig zwijgen te verhullen. De heilige stille is uitermate geschikt om de verborgenheid, de diepte, de ongreepbaarheid van het wondervolle geheim wat zich op het altaar voltrekt, aan te duiden en in herinnering te brengen.

Door het in stille voltrekken van de canon wordt de eigenlijke eucharistische consecratie en offerhandeling als uitsluitend priesterlijke handeling aangeduid, want de sacramentele tegenwoordigstelling van het kruisoffer voltrekt Christus zelf door de gewijde priester. Hier ligt duidelijk een verwijzing naar het oude verbond: De priester betreedt alleen het heilige van de canon. Er is een heilig zwijgen; zwijgen is een waardige voorbereiding op het komen van Gods nabijheid. "Zoals de hogepriester van het oude verbond éénmaal per jaar met het bloed van de offerdieren het

allerheiligste mocht betreden (Heb. 9,7), maakt de celebrant zich nu los van de gelovigen en treedt voor God om Hem het offer te brengen." (Jungmann, Missarum solemnia band II pag. 169).

De canonstijle nodigt de gelovigen uit tot inkeer en innerlijk meevoltrekken, door uitoefening van hun algemeen priesterschap krachtens hun doopsel, en zij kunnen daardoor op hun eigen wijze op innigste wijze zich verenigen met de priester aan het altaar.

De kruistekens tijdens de canon.

Ofschoon de romeinse canon in stilte wordt voltrokken, is het door de talrijke begeleidende handelingen geen levenloos gebeuren. Bijzonder wordt dit duidelijk door de vele kruistekens. Alleen al door haar hoge ouderdom verdient de canon alle achting, want de vorm, zoals de romeinse canon tot op de dag van vandaag tot ons komt is al meer dan 1000 jaar beproefd. Al in een brief van 4 november 751 aan Bonifatius noemt paus Zacharias al - op verzoek van Bonifatius - de plaatsen op in de canon waar een kruisteken gemaakt moet worden. De

oorsprong van het maken van kruistekenen wordt duidelijk uit een gestileerde grondregel van de antieke retoriek dat namelijk wil een gesproken redevoering levendig overkomen, woorden en handelingen met elkaar overeen moeten komen. Daarom moet de redenaar dan altijd als hij over een voorwerp spreekt, tegelijk met een handeling op haar duiden. Hoe nabijer dit voorwerp is des te dwingender moet de duiding door handeling zijn. Op het altaar zijn de offergaven werkelijk tegenwoordig. Daarom verwijst de priester zovaak hij hen noemt er naar. Gestileerd wordt dit verwijzen in een kruisvorm. Als voorbeeld kan de eerste canonstrofe na de consecratie dienen: "Daarom o Heer gedenken wij Uw dienaren en met ons Uw heilig volk het zalig lijden van Christus Uw Zoon onze Heer alsmede Zijn verrijzenis uit de doden en zijn glorievolle hemelvaart en dragen Uw verheven majesteit van Uw eigen giften en gaven op: het zuiver + offer, het heilig + offer, het vlekkeloos + offer, het heilig + brood van het eeuwig leven en de kelk + van de onvergankelijke zaligheid." Natuurlijk is met deze duiding van het kruisteken haar betekenis niet uitgeput, want ook het karakter van zegenen is op geen enkele manier uitgesloten.

Te igitur (Zeer goedertieren Vader...)

Al de eerste letter van het 'Te igitur' is vol betekenis, want sinds de oud christelijke tijd heeft men in de T (griekse tau, hebreuws tau) op grond van zijn vorm een kruis gezien. Daarom heeft de heilige Franciscus een bijzondere voorliefde voor de letter T. Omdat het sinds de middeleeuwen gebruikelijk was de eerste letter (initiaal) van een belangrijke tekst rijk te versieren, was het maar een kleine stap voor de verluchtigers van hand overgeschreven teksten om uit de letter T een werkelijk kruis te maken. In de loop der geschiedenis heeft deze letter zich verzelfstandigd, zodat het tot op heden gewoon is in het missaal voor de tekst 'Te igitur' een hele bladzijde met een prachtige kruisafbeelding te vinden.

Terwijl bij de oraties de vermelding van het middelaarschap van Jezus steeds aan het einde staat in de afsluitende formule, bv. 'per Dominum nostrum Jesum Christum' staat zij bij het 'Te igitur' helemaal vooraan en wel beklemtoond: "U dan goede Vader bidden wij en smeken U door Jezus Christus uw Zoon onze Heer".

De woorden 'supplices rogamus ac petimus' in deemoed smeken en bidden wij, worden door de priester begeleid door een gebaar van de handen, als hij de handen opheft, samenvoegt, laat zakken en hij zich buigend ze op het altaar legt. Daarin is tegelijk met diepe deemoed en kinderlijk vertrouwen op de hemelse Vader uitgedrukt wat gezegd wordt in de woorden 'Pater clementissimus' (clemens = zachtmoedig, mild). Daarna kust de priester het altaar en maakt drie kruistekens over de offergaven en smeekt God, dat Hij deze wil aannemen en zegenen.

In primis (vooreerst)

De volgende strofe begint met de woorden 'in primis', vooreerst offeren wij ze U voor uw heilige katholieke Kerk. Voor haar smeken wij om een viervoudige genade:

1. pacificare, moge God haar vrede schenken en in vrede bewaren
2. custodire, moge God haar schuts zijn en haar beschermen
3. adunare, moge God haar eenheid geven
4. regere, moge God haar regeren en leiding geven

Dit offer wordt niet alleen voor de Kerk opgedragen maar ook in naam van Haar. Daarom moet de priester in eenheid met haar staan en leven (una cum...), met de paus als zichtbaar Hoofd van de Kerk en met de plaatselijke bisschop en met allen die rechtzinnig en trouw de behoeders zijn van het katholieke en apostolische geloof, want: 'Ubi Petrus ibi Ecclesia', waar Petrus is daar is de Kerk. Waar de Kerk is, daar is geen dood maar eeuwig leven. (H Ambrosius, enarratio in Psalmis 40).

Memento (gedenk...)

Aan het begin van het 'memento' staat de invoeging 'N et N'. Dit gaat terug op de z.g Diptychen. Een diptychon is een klein gedachtenistafeltje waar de namen op stonden van diegene - die met name genoemd moesten worden - voor wie het offer wordt opgedragen. Nu nog staat de priester een korte tijd stil op deze plek, om te bidden voor allen die aan hem zijn toevertrouwd en die gevraagd hebben om zijn gebed. In het bijzonder gedenkt hij de intentie die mensen hem hebben gevraagd te 'lezen' alsook alle aanwezigen, 'wier geloof Gij kent en wier toewijding U gebleken is'. Want van de grote van hun geloof en hun offerbereidheid hangt het af hoe rijk de vruchten zijn die zij bekomen uit hun deelname aan het Heilig Misoffer.

De aanwezige gelovigen (circumstantes) wordt aangeduid als diegene voor wie geofferd wordt (pro quibus tibi offerimus) en die ook zelf meeoferen (qui tibi offerunt), dit offer van lof, 'voor hen zelf en voor al hun dierbaren, voor hun verlossing, voor het heil en behoud waarop zij hopen'.

Over het lofoffer lezen wij in het Oude Testament: "waar vinden wij de kracht om Hem te loven? Want Hij is groter dan al zijn werken. Geducht is de Heer en zeer groot en zijn macht is bewonderenswaardig. Looft de Heer en verhef Hem zo hoog als je maar kunt, want Hij gaat jouw lof steeds te boven. Als je Hem verheft, span dan al je krachten in en word het niet moe, want nooit doe je genoeg" (Jezus Sirach 43, 28-31).

Hier op het altaar wordt God werkelijk een groot en waardig offer gebracht dat Hem past, want het is het offer van zijn Eniggeboren Zoon met wie de Kerk haar lof verbindt. De bede om heil en

behoud herinnert aan de oudtestamentische nood aan heil en het verlangen naar een verlosser. Zo zegt het de psalmist: "Geen mens kan zichzelf verlossen, noch losgeld voor zich betalen aan God. Te hoog is de prijs voor zijn leven" (Ps. 49, 8 ev.) Geen mens kan, wat God kan, want Christus werd zelf de losprijs voor ons heil: 'Waardig zij Gij het boek te nemen en zijn zegels te verbreken; want Gij zijt geslacht en Gij hebt hen gekocht voor God met Uw Bloed uit alle stammen en talen en volkeren en naties" (Op. 5,9).

Omdat het heil voor alle mensen is, naar lichaam en ziel worden ook beide aspecten met name uitdrukkelijke genoemd: 'Salus', verwijst naar het heil der ziel, 'Incolumnitas' (van incolumnis = gaaf, behoud), heeft betrekking op het lichaam.

Het memento klinkt uit de woorden: "die hun gebeden richten tot U de eeuwige, levende en ware God" (reddunt.... vota sua). Deze woorden herinneren duidelijk aan de woorden van het psalmvers: "Brenge God als offer lof en los in voor de allerhoogste uw belofte" (redde altissimo vota sua, Ps. 50,14). Het woord 'vota' betekent 'gelofte, een beloofde gave of ook eenvoudig een innerlijke houding van Godsverering', 'Reddere' betekent woordelijk 'teruggeven'. Het herinnert eraan dat wij lichaam en leven en alles aan God te danken hebben: "wat hebt u, dat u niet al ontvangen zou hebben." (1 Kor. 4,7). Al wat wij God geven, is op de eerste plaats een teruggeven, want Hem behoort al alles.

Communicantes (in één gemeenschap)

Het 'communicantes' beroept zich op de gemeenschap met de triomferende Kerk in de hemel.

In de openbaring van de heilige Apostel Johannes ziet hij de hemelse troon omgeven met 24 oudsten: "vierentwintig tronen omringden de troon en op de tronen zetelden vierentwintig oudsten in witte klederen en met gouden kronen op het hoofd" (Opb. 4, 4). Hetzelfde aantal heiligen komen wij ook hier tegen, want als in een feestelijk processie worden zij hier genoemd, onder aanvoering van de glorierijke Maria, altijd Maagd en Moeder van onze God en Heer, Jezus Christus en mede van de heilige Jozef, haar bruidegom- precies 24 heiligen, 12 apostelen en 12 vroegchristelijke martelaren. Met het oog op de komende consecratie denken wij aan de antifoon die in de advent klinkt: "Ecce Dominus veniet - zie de Heer zal komen en alle heiligen met Hem..." (eerste Adventszondag)

Maria en Jozef

1. Petrus	1. Linus
2. Paulus	2. Cletus
3. Andreas	3. Clemens
4. Jacobus (de meerdere)	4. Sixtus
5. Johannes	5. Cornelius
6. Thomas	6. Cyprianus
7. Jacobus (de mindere)	7. Laurentius
8. Philippus	8. Chrysogonus
9. Bartolomeüs	9. Johannes
10. Mattheüs	10. Paulus
11. Simon	11. Cosman
12. (Judas) Thaddeüs	12. Damianus

Ook al weten wij van enigen zeer weinig historische feiten, zo behoren zij toch allemaal tot het apostolische fundament, waarop de Kerk gebouwd is.

Na de belijdenis van Petrus bij Casarea Phillipus zegt Jezus tegen hem: "Gij zijt Petrus en op deze steenrots zal Ik mijn Kerk bouwen en de poorten der hel zullen haar niet overweldigen"(Mat. 16,18). Hoe passend zegt de H. Paus Leo de Grote daarover: "Wie vasthoudt aan wat Petrus geloofde over Jezus, houdt altijd vast aan wat Christus bij Petrus heeft ingesteld" (2de toespraak verjaardag van kerkwijding). In het credo belijden wij het geloof in de apostolische Kerk: zij is gebouwd op het fundament van de Apostelen (Ef. 2,20). In haar leeft het apostolische ambt en zij bewaart onvervalst en rein het apostolische geloof. Dit fundament herinnert indirect aan de afsluitende bede: "omwille van hun verdiensten en voorbede help ons in alle omstandigheden door uw kracht en uw bescherming".

Muniamur, het woord is afgeleid van 'moenia' (muur). Over de heilige stad, het hemelse Jeruzalem staat geschreven: "Zij heeft een machtige hoge muur met twaalf poorten en op de poorten twaalf engelen en namen daarop geschreven... De muren van de stad hebben twaalf grondstenen en op haar de twaalf namen van de Apostelen van het Lam" (Opb. 21, 12-14).

Volgens katholieke opvatting wordt Christus door de heiligen niet op een tweede plaats gezet. Veelmeer openbaren de heiligen in hun heroïsche deugden de kracht van Zijn genade.

Hanc igitur (Dit is dan...)

Het 'hanc igitur' wordt door een teken van de bel door de misdienaar aangekondigd. Zij is de laatste bede om aanname van het offer voor het eigenlijke hoogtepunt: "Aanvaard dan - vragen wij Heer - dit offer van ons uw dienaars en van allen die U toebehoren; leid ons alle dagen van ons leven in uw vrede, ontruk ons aan de eeuwige verwerping en tel ons bij het getal van uw uitverkorenen."

Daarbij houdt de priester zijn handen boven de offergaven, zoals eens ook Aäron en zijn zonen het deden bij de offer van het oude Verbond. Want zo sprak God tot Mozes: "Neem dan de tweede ram en laat Aäron en zijn zonen weer hun handen op de kop van het dier leggen. Slacht de ram en ... sprenkel de rest van het bloed over het altaar" (Ex 29, 15 ev).

Vanuit de natuurlijke symboliek is de handoplegging - als bij de priesterwijding - aan de ene kant een uitdrukking van in bezitneming, als God de gaven aanneemt en Hij Zijn hand erop legt. Aan de andere kant is zij een overdracht, verbonden met de bede om de kracht van de Heilige Geest om de gaven te veranderen. Een zeker evenbeeld zien wij in de oudtestamentische ritus van de zondebok: "Aäron legt zijn handen op de kop van het dier en bekent over het dier alle misdaden en vergrijpen van de Israëlieten van welke aard dan ook en laadt deze op de kop van de bok. Dan stuurt hij het dier onder de hoede van iemand die daartoe is aangewezen naar de woestijn" (Lev 16, 21 ev.).

Al de profeet Jesaja heeft over de lijdende dienstknecht van God gesproken: "Hij heeft onze ziekten op zich genomen en onze smarten gedragen... Hij werd doorstoken vanwege onze opstandigheid vanwege onze zonden werd hij gebroken. Hij werd gestraft, ons bracht het vrede en dankzij zijn striemen is er genezing voor ons." (Jes. 53, 4 ev.). Jezus zelf is het "Lam God" (Joh 1, 29) die tot

zonde werd voor onze zonden. Niet alleen voor onze zonden, maar voor die van de hele wereld. (1 Joh 2, 2)

Quam oblationem (gewaardig U God...)

De laatste canonstrofe voor de consecratie is een soort epiclese (veranderingsbede) De begrippen die hier over de offergaven worden uitgesproken zijn ontleend aan de rechtspraak.

De offergaven mogen in alle opzichten door God gezegend zijn (benedicta), aangenomen zonder rechtsonzekerheid (adscripta), rechtsgeldig, als een verbond (rata). Gegrepen door Gods Geest moet zij een levendig en geestelijk offer worden (rationbilis), in de hoogste graad God welgevallig en aangenomen (acceptabilis): "dat zij aldus voor ons worde het Lichaam en Bloed van uw zeerbeminde Zoon, onze Heer Jezus Christus."

De vijf kruistekens die gemaakt worden kunnen geduid worden als verwijzing naar de vijf wonden van Christus.

De Consecratie

Alle tot nu toe gedane voorbereiding dienden als opmaat voor het grote gebeuren dat nu gaat geschieden, want het moment van de consecratie is het belangrijkste, het meest feestelijke en verhevenste en ingrijpende genadevolle moment van de Heilige Mis.

Nooit is de priester zozeer priester als nu, omdat hij geheel en al in 'perona Christi' (in de Persoon van Christus) handelt. Hij dient Christus als werktuig en verleent Hem zijn handen en mond, opdat hij door hen de Vader het sacramentele offer van de verlossing kan brengen (dir. dienst en leven van de priester no. 48) Als eigenlijk handelen herkennen wij met de ogen van het geloof het handelen Christus, de eeuwige Hoge priester.

Heel mooi wordt dit aanschouwelijk gemaakt door het feit dat de misdienaar direct achter de priester neerknielt en de zoom van het kazuifel vasthoudt. Op dezelfde manier deed ook de vrouw in Kafarnaüm die al twaalf jaren aan bloedvloeing leed. Zij naderde Jezus van achteren en raakte de zoom van Zijn kleeed aan, want zo zei zij bij zichzelf: als ik de zoom van Zijn kleeed maar kan aanraken zal ik gezond worden. Jezus draaide zich om, zag haar en zei: Wees getroost mijn dochter, uw geloof heeft u gered en de vrouw was vanaf dat moment geheeld. (Mat. 9,20-22).

In de geest moeten ook wij de zoom van Zijn kleeed aanraken, in het vaste geloof dat Jezus zelf in de celebrerende priester tegenwoordig is en dat wij geheeld worden door Hem. "Waar Hij dorpen en steden binnenkwam, legde men de zieken op de open plaatsen en smeekten Hem dat zij tenminste de zoom van zijn kleeed konden aanraken, opdat zij genezen zouden worden." (Marc. 5, 56)

Naar de vorm handelt het bij de instellingswoorden niet om een 'bericht' maar veelmeer om een aan God de Vader gericht gebed: "De op de dag vóór zijn lijden het brood heeft genomen in zijn heilige handen, en de ogen opgeslagen ten hemel, tot U, God zijn almachtige Vader, U prijzend en dankend

een zegenbede heeft gesproken, het brood heeft gebroken en aan zijn leerlingen gegeven met de woorden: neemt en eet hiervan gij allen..."

Door de begeleidende riten wordt in het doen van de priester, de Vader de actio Christi (het handelen van Christus) tegenwoordig gesteld, want de priester doet exact wat ook Jezus deed: Hij neemt het brood en de kelk en verheft zijn ogen, buigt het hoofd en zegent de gaven. Het breken van het geconsacreerde Brood vindt later plaats, terwijl het dankmoment al in de prelatie ontvouwd werd.

De inleiding "qui pridie quam pateretur" herinnert aan de samenhang tussen Misoffer en het lijden. Ook bij het laatste Avondmaal heeft Jezus heel uitdrukkelijk over Zijn lijden gesproken: "vurig heb Ik verlangd, eer ik ga lijden, dit paasmaal met u te vieren." (antequam patiar - Luc. 22, 15) Dit heilbrengend lijden wordt in iedere Mis met al zijn vruchten op geheimvolle wijze tegenwoordig gesteld.

In het eerste deel van de consecratie buigt de priester zich over het brood en spreekt de woorden: "Dit is mijn Lichaam - Hoc est enim corpus meum" Daarna houdt hij geen brood meer vast, maar het geofferde Lichaam van Christus.

Over de consecratie zegt het concilie van Trente: "vanaf het begin leert de heilige kerkvergadering en belijdt zij openbaar en zonder terughouding dat in het verheven Sacrament van de Heilige Eucharistie na de consecratie van het brood en de wijn onze Heer Jezus Christus als waarachtig God en waarachtig mens, werkelijk en wezenlijk onder de gedaante van deze zichtbare dingen tegenwoordig is." (13de zitting 1551, 1 kapitel, DS 1636)

De heilige Thomas van Aquino bezingt dit geheim met de woorden: "Smaak, gezicht en tastzin, 't worde hier al misleid. Door 't gehoor alleen maar heb ik zekerheid. Ik geloof al wat ons Gods Zoon heeft gezegd, 't Woord der waarheid zelf is boven alles echt." (Hymne Adoro Te).

Geloof aan de werkelijke tegenwoordigheid van de Heer (de realis presentia) vindt in de klassieke Romeinse Ritus een passende uitdrukking als de priester direct - nog voor het opheffen - knielt ter aanbedding. Daarmee lijkt hij op de drie Wijzen die toen zij het Kind in de kribbe zagen, direct neerknielden en Hem hulde brachten (vgl. Mat. 2, 11).

De kleine hostie bevat nu oneindig meer schatten, rijkdom en heerlijkheid in zich als op de hele wereld te vinden is. De priester draagt zijn Schepper, Verlosser en Rechter in zijn handen. Wat is voor hem meer passend dan uit heilige eerbied en zalige vreugde op de knieën neer te zinken. (Ghr. pag. 600).

Na de kniebuiging ter aanbedding heft de priester boven zijn hoofd (elevatio) de hostie omhoog als de in het oosten opgaande zon.

Hij toont de Hostie aan het gelovige volk (ostendit populo - missale Romanum) opdat de gelovigen aanschouwen en aanbidden: "Jezus, die ik gesluiert beschouwen moet, geef zo bid ik hierna wat mij dorsten doet. Dat ik ongesluiert aanschijn ik U zien altijd zalig zij bij 't zicht van uwe heerlijkheid." (Visio beatifica, De zalige aanschouwing Gods: Adoro Te laatste strofe).

Tegelijk toont de priester met het geofferde Lichaam van Jezus ook de hemelse Vader. "Hoe stelt de priester hier God voor ogen? Het is de goddelijke mensheid van zijn eniggeboren Zoon, het voortreffelijkste evenbeeld van de allerheiligste Drievuldigheid. Het kostbaarste kleinood, zoals nergens te vinden is bij alle schatten der aarde." (Martin van Cohem Erklaring des heiligen Messoffers, pag. 336).

In de opgeheven hostie treft de aanbiddende blik van de gelovigen samen met de blik van de hemelse Vader, zoals toen bij de doop in de rivier de Jordaan of zoals bij de gedaanteverandering op de berg Tabor, waar God sprak: "Dit is mijn geliefde Zoon, in wie ik welbehagen vind." (Mat. 3, 17 en 17, 5).

Naar het voorbeeld van Jezus wordt de consecratie in twee delen voltrokken.

Bij de consecratie van de wijn buigt de priester zich over de kelk en spreekt de woorden: "Dit is de kelk van mijn Bloed dat van het nieuwe en eeuwige Verbond (mysterie van het geloof) dat voor u en voor velen zal vergoten worden tot vergeving van de zonden."

Het heilig Lichaam en het kostbaar Bloed worden gedeeld tegenwoordig gesteld om tot een mystieke voorstelling van de gewelddadige kruisoffer, het vergieten van Bloed en de scheiding van lichaam en ziel aan te duiden. Beide delen van de consecratie laten een wonderbare symmetrie zien.

Na de consecratie valt de bijzondere vingerhouding van de priester op. Ook zij verkondigen op indrukvolle manier het geloof in de werkelijke tegenwoordigheid van de Heer. Op de dag van de priesterwijding werd de duim en de wijsvinger van de pasgewijde priester gezalft. Vanaf de eerste aanraking op het moment van de consecratie houdt hij beiden nu vast aan elkaar, en uit eerbied raakt hij met hen niets anders meer aan dan de hostie.

Unde et memores (daarom o Heer...)

Na de consecratie van het kostbaar Bloed staat de aansporing van Jezus: "zo dikwijls gij dit doet zult gij het doen tot gedachtenis aan Mij." Juist deze gedachtenis wordt nu opgenomen, want uit het gedenken aan wat God voor ons heeft gedaan, groeit de dank en deze vraagt om een uitdrukkingwijze in het offer: "daarom o Heer gedenken (memores) wij uw dienaren en met ons uw heilig volk, het zalig lijden van Christus uw Zoon, onze Heer alsmede zijn verrijzenis uit de doden en zijn glorievolle hemelvaart en dragen (offerimus) uw verheven majesteit van uw eigen giften en gaven het zuiver + offer, het heilig + offer het vlekkeloze + offer het heilig + Brood van eeuwig leven en de kelk + van de onvergankelijke zaligheid."

Jezus zelf is de 'hostia pura' de reine, heilige en smetteloze offergave. Hij is het heilig Brood van het eeuwig leven (vgl Joh 6,51)

De vijf kruistekens over de offergaven herinneren ons aan de vijf wonden van Jezus en aan zijn lijden en dood. "Als de eucharistische offergaven worden genoemd dan is het kruisteken het passend symbool bij deze woorden, om ook voor het oog aanschouwelijk te maken dat op het altaar namelijk het Lichaam en Bloed aanwezig is dat eens op het kruis geofferd werd." (Ghr. pag. 616.)

Naast de gewijde priesters (nos servi tui) worden ook de gelovigen als meeofferende genoemd (sed et plebs tua sancta). Daar worden de gelovigen aangesproken op hun boven natuurlijke adel van het algemeen priesterschap, waarover de Apostel Petrus spreekt: "Maar u bent een uitverkoren geslacht een koninklijk priesterschap, een heilige natie een volk dat Zijn bijzonder eigendom werd om de roemruchte daden te verkondigen van Hem die u uit de duisternis heeft geroepen tot zijn wonderbaar licht. Vroeger geen volk nu Gods volk; vroeger van genade verstoken nu begenadigd." (1 Petr 2, 9 ev.)

Supra quae (gewaardig U)

Hier bidt de Kerk de hemelse Vader om haar - verenigd met het offer van Jezus - in welgevallen aan te nemen. Daarbij herinnert de Kerk aan de heilgeschiedkundige samenhang van het eerste offer van Abel, het offer van Abraham en het offer van Melchisedech met het kruisoffer van Jezus. Zo staat het ook in de secreta van de 7de zondag na pinksteren: "O God die de verschillende offers van de oude wet door het ene volmaakte offer tot hun vervulling hebt gebracht, aanvaard dit offer van uw toegewijde dienaren en wil het met gelijke zegen als weleer dat van Abel heiligen, opdat hetgeen ieder uw majesteit ter ere heeft opgedragen, allen tot zaligheid strekke..."

Het karakter van voorbeeld van deze drie offer wordt op bijzondere wijze duidelijk:

1. Abel, de gerechte offert een lam
2. Abraham, de vader offert zijn zoon Isaak
3. Melchisedech offert brood en wijn.

Over de gerechte dienaar Abel staat geschreven: "De Heer zag neer op Abel en zijn offergave." (Gen 4, 4.) Jezus zelf noemt de 'gerechte abel' (Mat. 23, 25) die zijn offer door zijn onschuldig bloed heeft voltooid en daarom een voorbeeld werd voor Hem 'wiens vergoten Bloed nog krachtiger roept dan het bloed van

Abel' (Hebr 12, 24) en van wie Pilatus zegt: ik ben onschuld aan dit bloed (Mat. 27, 24).

Een hele bijzondere betekenisvolle betrekking bestaat er tussen het kruisoffer van Jezus en het offer van Abraham, want net als Jezus is ook Isaäk de eniggeliefde Zoon die zelf het hout voor het offer op de berg Moria naar boven heeft gedragen. In hem vinden de woorden van Abraham hun uiteindelijke vervulling: "God zelf zal voor een offerlam zorgen" (Gen. 22, 8).

Ook de priesterkoning Melchisedech is een voorafbeelding van de Messias, over wie geprofeteerd is dat Hij priester zal zijn voor eeuwig op de wijze van Melchisedech (Heb. 5, 10 en Ps. 110, 4.) Plaatsvervangend voor zijn hele geslacht geeft Abraham tienden, als Melechisedeh ter ere van de allerhoogste het offer bracht van brood en wijn. (vgl. Gen. 14, 18.)

Supplices te rogamus (ootmoedig vragen wij U)

Zoals de serafijnen in het visioen van Jesaja voor de hoge goddelijke troon hun aangezicht bedekten (vgl. Jes. 6,2) slaat de priester zijn blik naar de grond en buigt diep en bidt: "ootmoedig smeken wij U almachtige God laat dit offer door de handen van uw heilige engel overdragen op uw hoogverheven altaar voor het aanschijn van uw goddelijke majesteit." De 'engel' en het 'hoogverheven altaar' herinneren aan de hemelse liturgie beschreven in de openbaring van Johannes: "En als Hij het zevende zegel opende werd het stil in de hemel, wel een half uur lang en ik zag de zeven engelen die voor God staan en hun werden 7 bazuinen gegeven. Een andere engel kwam en trad voor het altaar, dragend een gouden wierookschaal en veel reukwerk werd hem gegeven, dat hij opdroeg met de gebeden van de heiligen op het gouden altaar voor de Troon van God. En de rook van de wierook steeg omhoog onder de gebeden van de heiligen uit de hand van de engel naar God toe." (Op. 8, 1-4).

De heilige Thomas van Aquino (Sth III 83, 4 ad 9) duidt de offerengel als Christus zelf, die als middelaar van het nieuwe verbond het offer van de Kerk naar het hemelse altaar draagt.

Terwijl het eerste gedeelte geheel naar God gericht is, gebeurt bij de woorden: "ut quotquot" (opdat wij allen) een duidelijk wending. De priester kust het altaar en smeekt de goddelijke zegen af: "opdat wij allen die door deelneming aan dit altaar, het allerheiligste Lichaam + en Bloed + van uw Zoon gaan nuttigen, met hemelse zegening en genade vervuld worden."

Memento (gedenk...)

Nadat hij de zegen voor de levenden heeft afgesmeekt, gedenkt hij nu de lijdende Kerk, de zielen in het vagevuur, die in hun toestand niet meer zelf kunnen offeren, maar passief gelouterd worden: "gedenk ook o Heer uw dienaren en dienaressen N. N. die ons zijn voor gegaan met het merkteken van het geloof en in de slaap van de vrede rusten." In de woorden "die ons zijn voorgegaan" ligt een vermaning voor de strijdende Kerk op aarde, want ook zij zal eenmaal deze weg moeten gaan. Het is heilzaam aan de dood te denken en om in het licht van de dag van het oordeel, steeds bereid te zijn want: "de Mensenzoon komt op een uur dat gij Hem niet verwacht." (Mat. 24, 44.)

Het 'signum fidei' (teken van het geloof) is een onuitwisbaar merkteken dat bij de doop in de ziel is ingeprent als telken van onvoorwaardelijke toewijding en onverbreekbare trouw tot Christus en zijn Kerk.

De toestand van de zielen in het vagevuur wordt zeer positief beschreven als de 'slaap van de vrede' want ofschoon zij de voltooiing van hun verlossing nog niet ontvangen hebben, is de vrede hen al verzekerd. Zij hebben nog niet hun doel bereikt, maar zijn op weg, en wel zo dat zij het doel niet meer uit het oog kunnen verliezen. "Zalig zijn van nu af de doden die in de Heer sterven, Waarlijk spreekt de Geest, zij mogen uitrusten van hun moeiten, want hun werken begeleiden hen." (Op. 14, 13)

De hemelse zaligheid wordt op drievoudige wijze omschreven als een oord van verkwikking (locus refrigerii) van het licht (lucis) en de vrede (paxis)

De verkwikking duidt op de louterende straffen van het vagevuur die beeindigd worden: "transivimus per ignem et aquam; et eduxisti nos in refrigerium" - door vuur en water zijn wij geleid en U hebt ons geleid naar het oord van de verkwikking (Ps. 66, 12.)

Ook denken wij aan de bede van de rijke vrek in de parabel van de arme Lazarus: "In de onderwereld ten prooi aan vele pijnen sloeg hij zijn ogen op en zag Abraham met in diens schoot Lazarus. Hij riep: 'Vader Abraham erbarm U over mij en zendt Lazarus, opdat hij zijn vingers nat make om mijn tong te verfrissen, want ik wordt hier door grote pijnen gekweld.'" (Luc. 16, 23 ev.)

Als oord van het licht schildert Johannes het hemelse Jeruzalem: "De stad heeft noch de zon, noch de maan nodig, want de heerlijkheid Gods verlicht haar en haar lamp is het Lam" (Op. 21, 23) en in Psalm 36 staat het heerlijke vers: "Aan de rijkdom van mijn huis laven zij zich met de stroom van uw goedheid lessen zij hun dorst. Ja bij U is de bron van het leven, in uw Licht schouwen wij het licht." (Ps. 36, 9 ev.)

Bij de afsluitende bede 'per eundem Christum Dominum nostrum' buigt de priester het hoofd.

Dit is ongewoon, omdat de naam van Jezus hier niet genoemd wordt. Allegorisch verklaart, duidt deze buiging op de dood van Jezus, die eveneens met gebogen hoofd is gestorven. (Vgl. Joh 19, 30). Aan het kruis: "Stervend heeft Jezus aan het kruis zijn hoofd gebogen en is dan in de diepte van het dodenrijk afgedaald om de vromen die voor Hem gestorven zijn, te troosten en hen uit hun gevangenschap te bevrijden. Daarom wil de priester die hier voor allen die in Christus gestorven zijn bidt, dit in herinnering brengen" (Gih. pag. 635.)

Nobis quoque (Wil ook aan ons...)

Omdat de gehele canon in stilte gebeden wordt, valt het hier op dat de priester zijn stem een beetje verheft en drie woorden duidelijk uitspreekt, waarbij hij zich met de rechterhand op de borst slaat: "nobis quoque peccatoribus - wil ook aan ons, zondaars, uw dienaren die op uw oneindige barmhartigheid vertrouwen enig deel en gemeenschap verlenen met uw heilige apostelen en martelaren..."

Hier is de reden aangegeven waarom hij met duidelijke stem bidt, want hij bidt voor zichzelf en voor de aanwezige clerus. Door met duidelijke stem te bidden wordt de opmerkzaamheid van de overige geestelijken gewekt, opdat zij zich ook op de borst slaan en zich verenigen met het gebed van de celebrant. Het slaan op de borst is niet alleen een uitdrukking van berouw en deemoed, maar kan op directe wijze verbonden worden met de allegorese van de vorige strofe. Want toen Jezus zijn hoofd boog en stierf, sloegen allen zich op de borst: "Toen de honderdman zag, wat gebeurd was, prees hij God en zei 'werkelijk deze mens was een gerechte.' En allen omstanders die erbij waren en zagen wat gebeurd was, sloegen zich op de borst en gingen heen." (Luc. 23, 47 ev.)

Met de woorden: 'die op uw oneindige barmhartigheid vertrouwen' is een sterke gelijkenis duidelijk met de psalm waarin koning David, na zijn zware zonde bidt: "overeenkomstig uw overvloedige barmhartigheid, delg mijn zonde" (Ps. 51, 3.) In de bede om aandeel en gemeenschap met de heiligen ontmoeten wij de wending "partem aliquam" (enig deel en gemeenschap...) want zo zegt het psalmist: "waarlijk één dag in uw voorhof is beter dan elders duizend dagen, liever op de drempel van Gods huis, als in de tent van zondaars te verkeren" (Ps. 84, 11.)

Onder aanvoering van Johannes de Doper worden 14 martelaren opgenoemd; zeven mannen en zeven vrouwen.

Johannes de Doper

1. Stephanus	1. Felicitas
2. Matthias	2. Perpetua
3. Barnabas	3. Agatha
4. Ignatius	4. Lucia
5. Alexander	5. Agnes
6. Marcellinus	6. Cecilia
7. Petrus	7. Anastasia

Uit deze rij van martelaren springt er één uit: de heilige Ignatius, Bisschop van Antiochië, die rond het jaar 107 in Rome de marteldood stierf. Van zijn laatste reis hebben wij zeven brieven, van wie de brief aan de gemeenschap van Rome op bijzondere wijze een uitdrukking is van offerbereidheid. Bezorgd dat de romeinse christenen zouden proberen om zijn martelaarschap te verhinderen, schrijft Ignatius: "U kunt mij niet beter uw tedere liefde bewijzen, als dat U mij laat begaan, om mij aan het offer te wijden - juist nu het altaar al is opgericht: Stel u zelf tevreden met in een heilig koor van liefde God dank toe te zingen in Christus Jezus. Alle goeds voor mij, als ik onderga naar wereldse maatstaven, om voor God op te stijgen. Laat mij spijs worden voor de dieren, opdat ik door hen tot God mag geraken. Ik ben het graan van God dat door de tanden van de dieren gemalen wordt, om rein brood van Christus te worden. Vuur en kruis, een schare wilde dieren zal mijn lichaam verscheuren, mijn lichaamsdelen misvormen, mijn gebeente vermalen - kort, wat ook de duivel aan kwalen kan verzinnen, alles moge over mij komen als ik maar Christus win. Alle

geneugten der aarde veracht ik, ik veracht de koninkrijken der aarde; beter is het voor mij te sterven voor Jezus Christus, als te heersen over de landen der aarde. Laat mij navolgen het lijden van mijn God. Mijn liefde is al gekruisigd. Geen vuur gloeit in mij, dat naar het aardse taalt, maar een bron van levend water borrelt in mijn hart op en roept tot mij: 'kom naar de Vader!' Alleen het brood van God verlang ik, het hemels brood van het leven, wat het vlees van Jezus Christus is, de Zoon Gods: alleen de drank verlang ik, Zijn Bloed, welke de onvergankelijke liefde is en het eeuwig leven" (Ign. van Antiochië Brief aan de Romeinen.)

De afsluitende bede om opname onder de levensgemeenschap van de heiligen (consortium Sanctorum) herinnert aan de woorden van Paulus: "Mocht gij in alles de Vader dank zeggen die ons in staat stelde aandeel te verkrijgen in de erfenis van de heiligen in het licht" (Kol. 1, 12.)

Per quem haec omnia (Door Hem, Heer...)

In de volgende strofe van de canon betekenen de woorden 'haec omnia' (dit alles) allereerst de eucharistische elementen. Daadwerkelijk heeft God de gaven van brood en wijn door de consecratie op de hoogst mogelijk en onovertroffen manier geheiligd, levend gemaakt en gezegend. Uit deze levenloze materiële gaven werd "levend Brood." Ik ben het levende Brood dat uit de hemel is gekomen. Wie van dit Brood eet zal leven in eeuwigheid en het Brood dat Ik zal geven is mijn Vlees ten bate van het leven der wereld (Joh. 6, 51.) Tegelijkertijd vertegenwoordigen de gaven brood en wijn ook de gehele zichtbare schepping. In hen wordt plaatsvervangend de overige wereld gezegend. Daarom worden de woorden: 'haec omnia' ook betrokken op de gaven van de natuur. Daadwerkelijk werd in bepaalde tijden van de geschiedenis op speciale feesten voor de woorden: "per quem haec omnia..." een zegening van natuurlijke dingen ingelast. In een door paus Gelasius (492- 496) samengestelde rituele verzameling staat de aanwijzing om kort voor het einde van de canon de veldvruchten te zegenen. Daar volgt een zegenformule die afsluit met de woorden: "... In nomine D.N.I.Chr, per quem haec omnia..." (Vgl. Gihl. pag. 651, voetnoot 3.)

Daaruit wordt geheel duidelijk dat het huidige 'per quem haec omnia' oorspronkelijk een vaststaande formule was voor verschillende zegenbeden. Een overblijfsel van zegeningen van gaven vinden wij nog in het pontificale Romanum, want de zegening van de ziekenzalving olie in de chrisma mis op wittedonderdag vindt precies op deze plek in de canon plaats.

Per Ipsum (Door Hem...)

Het 'per ipsum' is de afsluitende lofprijzing die de inhoud van de gehele canon nog een keer samenvat en uitdrukt.

De priester neemt de palla af van de kelk, doet een kniebuiging en pakt met eerbied de geconsecreerde hostie tussen de recht duim en wijsvinger en maakt langzaam drie kruistekens van de ene rand van de cuppa van de kelk naar de andere rand. Zoals de tweedeling van de consecratie verwees naar de gewelddadige offerdood van Jezus, zo kan dit gebeuren als een symbolische samenvatting worden gezien van de opstanding.

De kruisen duiden de vier hemelrichtingen aan, vanwaar de Kerk zich verzameld heeft om in de vereniging met het oneindig waardevolle offer van Christus "door Hem en met Hem en in Hem God de almachtige Vader in de eenheid met de Heilige Geest -

omnis honor et gloria - de Hem toekomende hoogste eer en verheerlijking te bewijzen."

Bij de woorden 'omnis honor et gloria' heft de priester kelk en geconsacreerde Hostie een klein beetje omhoog voor de kleine elevatie, om ook uiterlijk zichtbaar alles aan de hemelse Vader op te offeren. Dit gebeuren wordt begeleid door het bellen van de misdienaar.

Na de hardop gesproken woorden 'Per omnia saecula saeculorum' antwoordt het volk 'amen' wat zoveel betekent als: "zo is het." Dit schijnbaar onaanzienlijke woordje heeft op deze plaats een ongelofelijke betekenis, want op deze wijze stemmen de gelovigen in met de gehele offerhandeling op een feestelijke manier.

Pater Noster (Onze Vader)

Sinds Paus Gregorius de Grote (590- 604) volgt nu het 'Pater noster'. In een brief aan de bisschop van Syracuse (ep. 7, 63) zegt hij "als al door mensen gemaakte gebeden over de offergaven gesproken worden, dan is het passend dat dit des te meer gedaan wordt met het door de Heer zelf gegeven gebed." Hij zelf begreep het gebruik van het 'Pater noster' als een belangrijke aanvulling op het voltooiën van de canon. Omdat het uitdrukkelijk binnen de invloedssfeer van de canon staat moet het alleen door de priester gebeden worden.

De vierde bede om het dagelijks brood heeft niet alleen de voeding voor het lichaam op het oog maar omvat de behoeften voor de hele mens, zowel zijn lichamelijk als geestelijk welzijn. Want niet alleen van brood leeft de mens (vgl. Mat. 4,4 en Deutr. 8, 3.) Heel duidelijk zien wij hier ook al de overgang en voorbereiding op het ontvangen van de Heilige Communie.

Embolisme

De laatste bede van het 'onze Vader' wordt aangeduid als 'embolisme' waar de canon definitief wordt afgesloten.

"Verlos ons, zo bidden wij o Heer van alle kwalen, verledene, tegenwoordige, en toekomstige en wil ons op de voorspraak van de heilige en glorierijke Maria, Moeder van God en altijd Maagd en van uw heilige apostelen Petrus en Pauus en Andreas en van alle heiligen + vrede schenken in onze dagen, opdat wij door de hulp van uw barmhartigheid voor altijd van zonde vrij en tegen alle onrust beveiligd wezen". Bij de woorden 'vrede schenken' maakt de priester met de pateen een kruis over zich, want hij bidt om de echte vrede die Christus door zijn kruis heeft gebracht. Dan kust hij de pateen en schuift haar onder de geconsacreerde hostie. Deze opname van de Heilige Hostie duidt de zalige Harbanus Maurus (776 - 856) als de symbolische graflegging en de kus als een teken van liefde en eerbiedwaardigheid. (Gihr. pag. 662.)

De fractio (breking)

Al bij de consecratie werd gezegd dat Jezus bij het laatste Avondmaal het brood gebroken heeft: "Hij nam het brood, sprak het dankgebed, brak het en gaf het hun met de woorden: dit is Mijn Lichaam dat voor u gegeven wordt" (Luc. 22,19).

De breking wordt nu voltrokken. De priester pakt de pilla van de kelk, maakt een kniebuiging, pakt de geconsacreerde Hostie en breekt (fractio) haar met eerbied doormidden. Breekt een kleinstukje van de linker helft af en maakt als teken van de vrede (pax) drie kruisjes over de cuppa van de kelk (consignatio) en laat dan dit kleine partikel in de cuppa van de kelk in het kostbaar Bloed van Christus vallen (mixtio).

De vroege christenen hebben het breken van het brood als een zeer sterk symbool beschouwd en de term (zoals ook gebeurd is met de term 'eucharistie' = dankzegging) gebruikt om de hele handeling van het eucharistische offer daarmee aan te duiden:

"zij volharden in de leer van de apostelen, in de gemeenschap en het 'breken van het brood.'" (Hand. 2, 42.)

De breking van de geconsacreerde Hostie wordt direct boven de kelk met het kostbaar Bloed voltrokken. Zij is weer een herinnering aan de gewelddadige offer dood van Jezus en in het bijzonder aan het openen van zijn zijde waaruit zijn kostbaar Bloed vloeide tot heil voor de hele wereld. "Een soldaat doorstak zijn zijde met een lans en terstond kwam er bloed en water uit" (Joh. 19, 34.)

Consignatio en pax.

Met het kleine partikel gebroken van de linker helft van de geconsacreerde Hostie maakt de priester driemaal een kruis over de kelk (consignatio) en spreekt: "De vrede + des Heren zij + altijd met + u." Wij denken aan de woorden van de heilige apostel Paulus "Het was Gods raadsbesluit om allen met zich te verzoenen door Hem en vrede te stichten door het bloed aan het kruis vergoten" (Kol. 1, 19).

Mixtio

Tenslotte wordt dit kleine partikel van de geconsacreerde Hostie met het kostbaar Bloed vermengd terwijl de priester bidt: "Deze sacramentele vermenging van het Lichaam en Bloed van onze Heer Jezus Christus strekke ons, die het gaan ontvangen tot eeuwig leven." Door het samenbrengen van de gedeelde gedaanten van Lichaam en Bloed van Christus wordt weer - net als bij het 'per ipsum' - op symbolische wijze de verrijzenis tegenwoordig gesteld.

11. De communie

Agnus Dei (Lam Gods)

Nadat de priester de palla weer op de kelk heeft gelegd, maakt hij een kniebuiging, vouwt de handen en spreekt, gericht naar het geconsacreerde Hostie driemaal het 'Agnus Dei' uit. Bij de woorden 'miserere nobis' klopt hij zich met de rechterhand op de borst: "Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld, ontferm U over ons."

Als 'Lam Gods' werd Jezus bij het begin van zijn openbaar optreden door Johannes de Doper aangeduid. (Joh 1,29. 36) Al in het oude testament was een lam al één van de belangrijkste voorafbeeldingen van de komende Christus. Bij de uittocht uit het land Egypte gebood God door Mozes dat iedere familie een lam moest nemen van het mannelijke geslacht, zonder gebrek, om het op de vooravond van de grote sabbat te slachten. Daarbij mocht geen van de benen van het lam verbrijzeld worden. (Ex. 12, 46 ev. Joh. 19,36) Door het bloed aan de deurposten gestreken, kreeg het uitverkoren volk redding uit de dood: "Van het bloed moet u nemen en beide deurposten bestrijken en de bovendorpel van de huizen waar men het wil eten... Ik zal in deze nacht door Egypte gaan en alle eerstgeboren van mens en dier... Het bloed aan de huizen, waarin u zich bevindt zal tot bescherming dienen, dan ga Ik voorbij aan u." (Ex. 12, 7-13.) In de profetie van de lijdende dienstknecht van God schrijft Jesaja: "Veracht werd ik, door mensen gemeden, een man van smarten, met ziekte vertrouwd... Onze kwalen droeg hij, onze pijn laadde hij op zich... Hij werd doorboord voor onze misdaden. Getuchtigd om ons heil, door zijn wonden zijn wij genezen... Op hem laadde de Heer al onze schuld. Men mishandelde hem en hij boog zich; hij opende zijn mond niet als een lam dat naar de slachtbank geleid werd, gelijk een schaap dat voor zijn scheerders verstomd." (Jes. 53, 3-7.) De oudtestamentische profetieën hebben zich woordelijk vervuld als Jezus op goede vrijdag precies op het tijdstip stierf, als in de nabijheid van de tempel de paaslammeren geslacht werden.

Vaak ontmoeten wij het lam op het einde van de Heilige Schrift in de geheimenissvolle beschouwingen van de heilige Apostel Johannes, op de plek waar een schare verlost en verenigt met ontelbare engelen in naam van alle schepselen met luide stem riepen: "Waardig is het Lam dat geslacht werd, macht te ontvangen, rijkdom, wijsheid eer en roem..." (Op. 5, 12.)

Bij de derde bede van het 'Agnus Dei' staat de bede: "geef ons vrede." Het diep ingedrukte verlangen in de mens naar vrede wordt éénmaal vervuld in het hemelse Jeruzalem: "Zij zullen nooit meer honger of dorst lijden, geen zonnesteek of woestijngloed zal hen treffen, want het Lam midden voor de troon zal hen weiden en voeren naar de waterbronnen van het leven en God zal alle tranen uit hun ogen wissen. (Op. 7, 16).

Het gebed om de vrede

Nu legt de priester beide gevouwen handen op het altaar en richt zijn blik op de Hostie en spreekt zacht het gebed om de vrede alsook de twee gebeden ter voorbereiding op de heilige Communie. Deze gebeden zijn niet meer gericht aan de Vader, maar direct gericht aan de in het heilig sacrament tegenwoordige Heer. Het gebed om de vrede heeft zijn bijbelse wortels in de afscheidsrede van Jezus: "Vrede laat Ik jullie na, mijn eigen vrede geef Ik jullie, een andere dan de wereld te bieden heeft. Je moet je dus niet laten verontrusten en de moed niet verliezen." (Joh. 14, 27).

De bede om vrede en eenheid die overeenkomt met de wil van God, herinnert duidelijk aan het hogepriesterlijke gebed van Jezus: "Dat allen één mogen zijn. Zoals U Vader in Mij zijt en Ik in U, zo moeten zij in Ons zijn, zodat de wereld kan geloven dan U Mij gezonden hebt." (Joh 17,21).

Vol van betekenis zijn de woorden: "zie niet naar mijn zonden, maar naar het geloof van de Kerk." Deze woorden herinneren aan het geheim van de priesterlijke volmacht. Zelfs een onwaardige levenswandel (van een priester) kan de werkzaamheid van de sacramenten niet verminderen. (Vgl. KKK no 1584)

Over Fransiscus van Assisie wordt gezegd dat bij een reis door Lombardije hem gevraagd werd in een dorpskerk, of men een priester geloof moest schenken die in concubinaat leeft en onreine handen heeft. Fransiscus knielde neer in aanwezigheid van het volk voor de priester en zei: "ik weet niet of de handen van deze man zo zijn, als men beschreven heeft. Maar zelfs als deze beschrijving waar zou zijn, zo weet ik en geloof ik dat de goddelijke sacramenten hierdoor noch aan kracht, noch aan werkzaamheid inboeten. Door deze handen giet God weldaden en gaven over zijn volk uit en kus ik deze handen met eerbied voor de sacramenten, wiens uitdeler gij zijt en voor de heiligheid van Hem die u deze macht gegeven heeft." (Mederler, De bruiloft van het Lam, pag. 125)

Communie gebeden

De beide volgende gebeden zij ook voor de gelovigen een oproep tot persoonlijke voorbereiding op de Heilige Communie. Het eerste gebed begint met de bede: "Heer Jezus Christus, Zoon van de levende God." Daarin ligt een duidelijke toespeling op de belijdenis van de heilige apostel Petrus: "Gij zijt de Christus de Zoon van de levende God" (Mat. 16,16), van wie Jezus zegt: "Niet vlees en bloed hebben u dit geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemel is" (Mat. 16, 17).

In het centrum staat de bede: "...verlos mij door dit uw allerheiligste Lichaam en Bloed van al mijn ongerechtigheden en alle kwalen, maak da ik altijd uw geboden aankleve en gedoog niet dat ik ooit gescheiden worde van U..." Wij denken daarbij aan de woorden van de heilige Apostel Paulus: "Wie zal ons scheiden van de liefde Gods?... Ik ben er van overtuigd dat noch dood, noch leven, noch engelen of machten noch wat is noch wat zal zijn, geen macht in den hoge of in de diepte nog enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde van God, die is in Christus Jezus onze Heer. (Rom. 8, 35-39).

Het tweede gebed draagt een ernstiger karakter want het omvat een dringende vermaning om waardig ter communie te gaan: "Heer, Jezus Christus, zo ik, ondanks mijn onwaardigheid, uw Lichaam durf te ontvangen, sterkte mij dit niet tot vonnis of veroordeling; maar het weze mij, overeenkomstig uw barmhartigheid, een schutse en geneesmiddel voor ziel en lichaam." Alweer denken wij aan de woorden van de heilige Apostel Paulus: "Iedereen moet zichzelf onderzoeken alvorens van het brood te eten en uit de beker te drinken. Wie eet en drinkt zonder het Lichaam te onderkennen eet en drinkt zijn eigen vonnis" (1 Kor 11, 28)

In de sequentie van Sacramentsdag, het 'Lauda Sion' van de heilige Thomas van Aquino staat: "Goeden eten, bozen eten; maar hun lot is zeer verschillend: leven of verdoemenis. Dood de bozen, goeden het leven, beiden nuttigen hetzelfde, maar bemerk met welk verschil"

Domine, non sum dignus (Heer ik ben niet waardig)

De priester knielt en zegt: "Het hemels Brood wil ik nemen en de naam van de Heer aanroepen." Hij voegt de daad bij het woord in de volgende handeling. Terwijl de priester de beide helften van de geconsacreerde Hostie in de linkerhand neemt, samen met de pateen, slaat hij zich driemaal op de borst en spreekt hij: "Heer ik ben niet waardig dat Gij onder mijn dak komt, maar spreek slechts één woord en zijn ziel zal gezond worden." Woorden van de honderdman van de stad Kafarnaüm (Mt 8,8).

In deze woorden liggen de diepste deemoed en het grootste vertrouwen uitgedrukt: "Als de priester met levend geloof de wonderbare grootheid en heiligheid van de eucharistische Heer betracht, die bij hem wil wonen, dan wordt hij overweldigd en komt het schaamrood op zijn kaken vanwege zijn onwaardigheid, omdat het hart zo leeg en kaal is, zo arm en koud. Vol heilige vrees zou hij dan met de heilige Petrus willen uitroepen: 'Ga weg van mij want ik ben een zondig mens' (Vgl. Luc. 5, 8)" (Gühr. pag. 693). Tegelijk denkt hij aan de woorden van Jezus, die zelf gezegd heeft: "Kom allen tot Mij die uitgeput zijt en onder lasten gebukt en Ik zal u rust en verlichting geven" (Mat. 11, 28).

In de bede om het heil voor de ziel (et sanabitur anima mea) klinkt het psalmwoord door: "O Heer wees mij genadig. Genees mijn ziel want ik heb tegen U gezondigd - sana animam meam, quia peccavi tibi." (Ps 41,5). Het driemaal herhalen drukt - naar hebreuws gebruik - een stijging van intensiteit en de mate van ernst uit.

Communie

Het woord 'communio' betekent vereniging. Zo als het brood en de wijn de mensen tot voedsel dienen voor het lichaam, zo geeft Jezus Christus ons juist onder deze gedaanten zijn Lichaam en zijn Bloed als voedsel voor de ziel. Zoals het voedsel op de meest innigste wijze in het lichaam wordt opgenomen en er één mee wordt, zo verenigt Christus zich in de heilige Communie met ons op de meest innige wijze. Voor zijn tenhemelopneming zei de Heer: "Zie Ik ben met jullie tot aan het einde van de wereld." (Mat. 28, 20). Dit 'bij jullie zijn' heeft Hij in het sacrament van zijn liefde op de meest wonderbare wijze verwerkelijkt.

Bij het ter communie gaan van de priester wordt iedere beweging begeleid door psalmverzen en gebed in stilte. Terwijl hij de kelk neemt, bidt de priester: "Wat kan ik de Heer wedergeven voor al zijn weldaden? De beker van het heil wil ik nemen en de Naam des Heren aanroepen. Ik wil de Heer loven en aanroepen en zal van mijn vijanden verlost zijn." (Ps. 116, 5).

Dan volgt de communie van de gelovigen. In de loop van de tijd is de Kerk onder leiding van de Heilige Geest (Vgl. Joh. 16, 12 ev.) steeds dieper in het geheim van de waarheid en de betekenis van het eucharistisch geheim doorgedrongen. Het was en blijft haar grote bekommernis in de omgang met dit allerkostbaarste goed en in het uitdelen van de Heilige Communie, haar geloof in Christus en haar aanbedding duidelijk tot uitdrukking te brengen.

Zo ontstond de ritus die klip en klaar dat uitdrukt wat de katholieke Kerk gelooft over het Sacrament van het altaar:

Als teken van aanbedding knielen de gelovigen als zij ter communie gaan, aan de communiebank neer. De priester zegent ieder afzonderlijk en legt hen de Hostie direct op de tong terwijl hij spreekt: "Het lichaam van onze Heer Jezus Christus + beware uw ziel voor het eeuwig leven. Amen - Corpus Domini nostri Jesu Christi + custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen." Over deze vorm van communiceren zegt de instructie Memorale Domini van 29 mei 1969: "De gewone

praktijk bewaart betrouwbaar de noodzakelijk eerbied en verschuldigde waardigheid bij het ontvangen van de heilige Communie; zij houdt de oneerbiedigheid verre van de heilige Communie, waaronder Christus geheel en al tegenwoordig is, God en mens, wezenlijk en blijvend; het vraagt zorgvuldigheid waarmee de Kerk steeds de partikelen van het geconsacreerde Brood omgeeft: 'want wat u te gronde laat gaan, moet u zo zien, alsof één van uw eigen ledematen verloren ging' (Cyrillus van Jeruzalem)."

Bij het ter communie gaan van de gelovigen houden zij, of beter een misdienaar de communiepateen (een gouden ovale platte schaal) onder de geopende mond, opdat geen van de partikelen van de geconsacreerde Hostie op de grond valt. Want met het concilie van Trente belijden wij: "in het allerheiligste sacrament van de eucharistie is onder beider gedaanten en onder de

afzonderlijke delen de gehele Christus tegenwoordig." (Concilie van Trente, 13 zitting 1551 3de leeruitspraak).

Al de heilige Cyrillus van Jeruzalem (+ 386) roept op: "Geef acht, dat niets van de eucharistische gedaanten verloren gaat. Ik zeg u; als u iemand een goudklompje zou geven, zou u er dan niet met zeer grote voorzichtigheid mee omgaan en niet bezorgd zijn dat er niets van verloren zou gaan, opdat u geen schade zou lijden. Des te grotere eerbied moeten wij hebben en ons er meer voor hoeden dat niet het kleinste partikeltje van de geconsacreerde Hostie verloren zou gaan, want het is oneindig veel waardevoller dan goud en edelstenen." (Mystogogie Kat, 5, 21).

**WAAR DE UITERLIJKE TEKENEN VAN EERBIED NIET IN ACHT GENOMEN WORDEN,
LOOPT AUTOMATISCH DE INNERLIJKE EERBIED EN HET GELOOF AAN DE
WERKELIJKE TEGENWOORDIGHEID VAN DE HEER IN HET HEILIG SACRAMENT VAN
HET ALTAAR SCHADE OP!**

De purificatie (de reiniging)

Na de communie volgt de reiniging (purificare = reinigen) van de kelk. Tijdens de purificatie (eerst met wijn = ablutiewijn) van de kelk bidt hij: "Heer, mogen wij in een zuiver hart ontvangen, wat wij met de mond genuttigd hebben; en van een gave in de tijd, worde het ons tot een geneesmiddel voor de eeuwigheid."

Daarna, giet hij onder stil gebed wijn en water over de vier vingertoppen die het Lichaam van Christus hebben aangeraakt, om ze pas daarna - duim en wijsvinger - uit elkaar te nemen. Sommige handelingen zeggen veel meer dan vele woorden!

Bij het gieten van wijn en water over zijn vingertoppen bidt hij: "Heer, laat uw Lichaam dat ik genuttigd, en uw Bloed dat ik gedronken heb, mij geheel en al doordringen; en verleen dat er geen zondevlék in mij over blijve, nu dit rein en heilig sacrament mij verkwikt heeft...."

12. De na-Mis

Het laatste gedeelte van de Heilige Mis lijkt duidelijk op het eerste gedeelte van de Heilige Mis.

1. Tijdens de na-mis wordt hardop gebeden
2. De kelk is weer met het kelkvelum bedekt
3. Het missaal staat weer aan de epistelkant.

Ook de gebeden van het eerste gedeelte en het laatste gedeelte zijn op elkaar afgestemd.

1. introïtus - communio
2. Oratio - postcommunio
3. Evangelie - laatste evangelie
4. Altaarkus zowel aan het begin als op het eind wordt door stil gebed begeleid. Aan het begin met het gebed 'oramus te' en op het einde met het gebed 'placeat tibi'.

Zo laat de gehele Heilige Mis een mooie symmetrie en ordening zien:

Offermis
Offering - Consecratie - Communie

Voormis

Namis

De communio

De communio en de postcommunio behoren tot de wisselende gedeelten van de Mis. Oorspronkelijk was de communio een psalmgezing. Zoals de introïtus aan het begin van de Mis de intochtprocessie begeleidde, zo begeleidde de communio de uitdeling van de Heilige Communie. Nu is daar nog een kleine antifoan van over gebleven. Gewoonlijk drukt de communio een gedachte uit die deze dag kleur geeft.

De postcommunio

De postcommunio drukt meestal de bede uit dat het sacrament dat ontvangen is zijn volle vruchten aan ons geeft. Zo bidden wij b.v. op de 2de zondag van de advent: "Met geestelijk voedsel gespijzigd, smeken wij U, Heer, ootmoedig: dat Gij ons door de deelneming aan dit mysterie het aardse leert verachten en het hemelse beminnen....."

Ite Missa est (gaat, het is de wegzending)

In de vroege Kerk en vooral in tijden van vervolging hielden de christenen vast aan een strenge arkaan discipline (arcanus= geheim). De catechumenen (doopleerlingen) werden langzaam, stap voor stap ingewijd in de geheimen van het geloof en met de rituele handelingen vertrouwd gemaakt. Tegenover heidenen zweeg men over de christelijke leer en godsdienst, om het heilige in bescherming te nemen en niet bloot te stellen aan profanisatie. Men dacht daarbij aan wat Jezus zei: "Geef het heilige niet aan de honden en werp parels niet voor de zwijnen, opdat zij deze niet vertrappen met hun poten, zich omkeren en jullie verscheuren." (Mat 7, 6). Hiertoe maakte men

gebruik van een soort geheimtaal en gebruikte men bepaalde eenvoudige symbolen, die alleen voor gelovigen verstaanbaar waren en met wiens hulp men elkaar kon herkennen.

Een van de vroegst christelijke symbolen was de vis: hij wordt in het water geboren, zoals ook christenen in het bad van de doop herboren worden. Een gezonde vis kan in zout water leven, zonder zelf zout te worden, zoals een gezonde christen ook de smaak van de wereld niet aanneemt. Tenslotte staan de letters van het griekse woord voor vis voor een bepaalde betekenis. ICHTHYS (= vis) als een korte geloofsbelijdenis: Jezus Christus, Zoon van God, Verlosser.

In de context van de arkaandiscipline staat ook het begrip Mis. Het is genomen uit het wegzendingswoord: "Ite, Missa est". 'Ite', komt van het latijnse werkwoord 'ire'= gaan, weggaan, en heeft hier de betekenis: 'gaat'. Het 'missa est' is verwant aan 'missio' = zending, woordelijk vertaald betekent dit: "hij is gezonden worden". Alleen ingewijden moesten verstaan, wat daarmee bedoeld werd, als de christenen over 'missa' spraken.

Gewoonlijk wordt het 'ite Missa est' betekenis gegeven als uitdrukking van de apostolische zending van de Kerk: "Gaat heen, u bent gezonden. U werd door het goddelijk licht verlicht en gesterkt door het hemelse Brood van het Leven. Ver kondigt het evangelie aan heel de wereld." (Mc. 16, 15) Gaat naar uw familie, naar de werkplek, in de scholen en universiteiten. Past u niet aan aan de wereld: Stemt uw gedrag niet af op deze wereld. Wordt andere mensen, met een nieuwe gezindheid. Dan bent u instaat om uit te maken wat God wil en wat goed is. Welgevallig en volmaakt. (Rom 12,2)

Gaat de wereld in opdat de werd door u veranderd wordt: "U bent het zout der aarde, wanneer het zout zijn kracht verliest, waarmee zal men dan zouten. Het deugd nergens meer voor dan om weggoooid te worden. U bent het licht der wereld. Een stad kan niet verborgen blijven als zij op een berg ligt, men steekt toch ook geen lamp aan om ze onder de korenmaat te zetten, maar men zet ze op de kandelaar en dan schijnt zij voor allen in huis. Laat zo je licht schijnen voor de mensen. Opdat ze jullie goede werken zien en jullie Vader in de hemel prijzen." (Mat. 5, 13-16)

Een ongewone, zeer mooie verduidelijking geeft de Heilige Thomas van Aquino van het 'ite missa est' (Vgl Sth III 4, ad 9). In de woorden, 'gezonden worden' maakt hij ons erop attent dat in de Heilige Mis ons gebed en offer naar God opstijgt en Christus als offergave naar ons gezonden worden, opdat de gelovigen antwoorden 'Deo gratias' God zij dank.

De zegen

Voordat de zegen gegeven wordt, buigt de priester diep en legt zijn gevouwen handen op het altaar en spreekt zachtjes het "placeat tibi": "Behage U Heilige Drievuldigheid, de hulde van uw zienaar en verleen dat het offer dat ik ondanks mijn onwaardigheid voor de ogen van uw majesteit heb opgedragen U welgevallig zij en mij en allen, voor wie ik het opdroeg, door uw barmhartigheid tot verzoening strekke..."

Dan kust hij het altaar en verheft de ogen naar boven en brengt beide handen samen, keert zich om en maakt met de rechterhand een kruisteken over het volk. Door deze handeling wordt duidelijk dat alle zegen van boven komt: "Alle goede gaven en ieder volkomen geschenk komt van boven, van de Vader, van de hemellichten, bij wie geen verandering is of verduistering door omwenteling." (Jak. 1,17).

Teken en bron van alle zegen is het heilig kruis. Ook in het alledaagse leven moet de christen verbonden zijn met het kruis: "Als iemand mij wil volgen, moet hij zichzelf verloochen, hij neme zijn kruis op zich en volge mij." (Luc. 9, 23). De ware leerling van Jezus herkent men aan zijn houding ten opzichte van het kruis.

De zegenformule luidt: "Zegene U de almachtige God, de Vader, en de Zoon + en de heilige Geest." Al in de oudtestamentische zegenformule is een aanwijzing te vinden die leidt naar de allerheiligste Drievuldigheid, in zoverre de naam van Jaweh, driemaal genoemd wordt: "Als u de Israëlieten wilt zegenen, doe het dan met deze woorden: moge de HEER u zegenen en behoeden! Moge de HEER de glans van zijn gelaat over u spreiden en u genadig zijn! Moge de HEER zijn gelaat naar u keren en u vrede schenken. Als zij zo mijn naam over de Israëlieten uitspreken zal Ik hen zegenen." (Num. 6,23 ev.)

De gehele ritus van de slotzegen is een beeld van de zegen die Jezus bij zijn Hemelvaart op de olijfberg aan zijn leerlingen gaf: "Toen bracht Hij hen buiten de stad tot bij Betanië. Daar hief Hij zijn handen, en zegende hen. En terwijl Hij hen zegende, ging Hij van hen heen en werd Hij in de hemel opgenomen. Zij vielen voor Hem neer op de knieën en keerden daarna in grote vreugde terug naar Jeruzalem." (Luc. 24, 50- 52)

Het is zeer passend dat de gelovigen bij de priesterlijke zegen neerknielen, zoals ook de apostelen gedaan hebben bij de Hemelvaart van Jezus, want God zelf is het die door de hand van de priester zegent.

In de context van de Hemelvaart van Jezus staat ook de herinnering aan de wederkomst van Christus op de jongste dag, want toen de leerlingen Hem na staarden ten hemel, sprak een engel tot hen: "Wat staan jullie naar de hemel te kijken? Deze Jezus die van jullie is weggenomen, zal op dezelfde manier terugkomen, als jullie Hem naar de hemel hebben zien gaan." (Hand. 1, 11). Als de Heer eens terugkomt voor het eindoordeel dan zal Hij tot de uitverkorenen aan zijn rechterhand zeggen: "Komt gezegenden van mijn Vader en neem bezit van het rijk dat voor uw bereid is vanaf de grondvesting der wereld." (Mat. 25, 34).

Het Laatste Evangelie

Zegenen kan niet alleen met de hand maar ook met een kruis of met een relikwiehouder. Ook met het evangelie kan men zegenen want levend is het Woord van God en scherper dan een tweesnijdend zwaard. Het dringt door tot het raakpunt van ziel en geest, van merg en beenderen. Het ontleedt de bedoelingen en gedachten van het hart. (Heb. 4, 12). Oorspronkelijk had dit laatste evangelie vooral het karakter van een zegen. Als het begin van het evangelie plechtig wordt gelezen, dan staat het begin plaatsvervangend voor het geheel (pars pro toto). Daarom is het op sommige plaatsen ook gebruik om op sacramentsdag op vier altaren - gericht naar de vier hemelrichtingen het begin te lezen van de vier afzonderlijke evangeliën. Ook inhoudelijk vinden wij in het laatste evangelie een passende afsluiting van de Heilige mis, want dit evangeliedeel bevat een wonderbare samenvatting van de wezenlijke inhoud van het Heilig Misoffer en de belangrijkste geheimen van ons geloof.

De heilige Apostel en evangelist Johannes wordt terecht afgebeeld met als symbool de adelaar. Zo zegt men: "Adelaren kunnen met het blote oog in de zon kijken." Daadwerkelijk lijkt het begin van het Johannes-evangelie op een adelaar-achtige blik in de eeuwige Godsheid: "In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God."

In de structuur van de Heilige Mis staat het laatste evangelie parallel met het trappengebied. Waar daar gesproken wordt over: "zend uw licht en uw trouw" vinden wij in het laatste evangelie het antwoord, als het spreekt over het "ware Licht dat iedere mens verlicht, en wat in deze wereld komt."

Van Johannes de dooper wordt gezegd: een man, een gezondene van God. Hij moet de Heer vooruit gaan en Hem de weg bereiden: Hij kwam als getuige, Hij moest getuigen van het licht, opdat allen door hem tot geloof zouden komen. Maar de mensen hadden de duisternis meer lief als het licht (Vgl. Joh. 3, 19). Zo moest Johannes de Doper hetzelfde noodlot ondergaan als voor hem de oudtestamentische profeten (Vgl. Mc. 6, 17-29) om bloedgetuige voor Jezus te zijn, te midden van een grote schare van bloedgetuigen. Jezus was in de wereld en de wereld is door Hem geworden, maar de wereld erkende Hem niet, Hij kwam in het zijne maar de zijnen ontvingen Hem niet. Allen die Hem ontvingen hen stelt Hij instaat om kinderen van God te worden, zij die geloven in Zijn naam.

Bij de woorden: "en het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond" buigt de priester aanbiddend zijn knie. Zoals te Nazareth toentertijd het goddelijk Woord in de schoot van de maagd Maria is afgedaald, zo is Christus op het woord van de priester op het altaar afgedaald. Als wij oprecht de Heilig Mis hebben meegevierd en als het ons gelukt is om een klein tipje van de sluier van het mysterie op te lichten, dan kunnen ook wij van harte zeggen "Et vidimus gloriam ejus - en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van de eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid."

"Deo gratias - Aan God zij dank."

Literatuur

Kerkelijke Documenten

- Concilie van Trente, 13de zitting 11 okt 1551, Decreet over de Eucharistie
- Concilie van Trente, 22ste zitting 17 sept 1562, Leer over het Misoffer.
- Paus Pius XII, Encycliek Mediator Dei; over de heilige Liturgie, 20 nov. 1947
- Paus Paulus VI, encycliek Mysterium Fidei, 3 sept. 1965
- Vaticanum II, Constitutie over de Heilige Liturgie; Sacrosantum Consilium, 4 dec. 1963
- Congregatie voor de Godsdienst, Instructie Memoriale Domini, 29 mei 1969
- Congregatie voor de clerus, Directorium over de dienst en het leven van de priester, 31 jan 1994
- Paus Johannes Paulus II, Encycliek Ecclesia de Eucharistia, 17 april 2003
- Congregatie voor de Godsdienst en de Sacramentenordering, Instructio Redemptionis Sacramentum, 25 maart 2004

Zie www.rkdocumenten.nl

Overige Literatuur

- Nicolaus Gehr, Das heilige Messopfer, dogmatisch, liturgisch und aszetisch erklärt, Herderverlag, Freiburg 1902
- Jozef Andreas Jungmann, Missarum Solemnia, Herder-Verlag, Wien 1949
- Theodor Schnitzler, Die Mess in der Betrachtung, Herder-Verlag, Freiburg 1961
- Henrich Kunkel, Das heilige Messopfer, familienverlag GmbH Fulda 1955
- Martin von Cochem, Erklärung des heiligen Messopfers, ohne Verlag, imprimatur Limburg 1953
- Romano Guardini, Von heiligen Zeichen, Matthias Grünewald-Verlag, Mainz 1985
- Balthazar Fischer, Was nicht im Katechismus stand, Paulinus-Verlag, Trier 1953
- Eugen Mederlet, Die Hochzeit des Lammes, Stein am Rhein 1983
- Uwe Michael Lang, Conversi ad Dominum, Johannes-Verlag Einsiedeln 2004

Het Petrusbroederschap (FSSP)

Stichting

De beslissende bemoediging om tot stichting over te gaan van de broederschap van St Petrus kwam spoedig van Paus Johannes Paulus II na de onrechtmatige bisschopswijding door aartsbisschop Marcel Lefebvre (30 juni 1988) waarbij hij alle in de traditie verbonden priesters en gelovigen opriep tot volledige kerkelijk verbondenheid.

In zijn motu proprio *Ecclesia Dei afflicta* van 2 juli 1988 schrijft de Paus: Voorals willen wij onder de voorliggende omstandigheden een plechtige en hartstochtelijke alsook een vaderlijke en broederlijk oproep richten aan allen die tot en met nu op wat voor manier dan ook in verbinding stonden met de 'beweging' van aartsbisschop Lefebvre, opdat zij hun heilige plicht vervullen om met de plaatsbekleder van Christus in eenheid met de katholieke Kerk verbonden te blijven... Al die Katholieke gelovigen die zich verbonden voelen met de vroeger vorm van liturgie en discipline van de Latijnse traditie, wil ik bekend maken - en wij vragen dat zich de wil van de bisschoppen en allen die in de Kerk het Herderambt uitoefenen zich bij mij aansluiten - dat het hun eenvoudig gemaakt wordt in de kerkelijke eenheid terug te keren, door de noodzakelijke maatregelen die hun rechtmatige wensen zeker stellen.

Gesticht werd de broederschap op 18 juli 1988 in de abdij van Hauterive (Zwitserland) door 12 priesters en enkele seminaristen. Bewust hebben zij de patroon St. Petrus gekozen om zo de trouw aan het zichtbare Hoofd van de Kerk duidelijk en onherroepelijk te omschrijven. Al op 18 oktober van hetzelfde jaar volgde de ondertekening van het stichtingsdecreet van de 'priesterbroederschap St Petrus' als klerikale gemeenschap van apostolisch leven, naar pauselijk recht.

Korte tijd na de stichting en met de hulp van de toenmalige Kardinaal Joseph Ratzinger werd de broederschap door de bisschop van Augsburg Mgr. J. Stimpfle in het Beierse pelgrimsoord Wigratzbad haar zitting gegeven. In de eerste jaren werd gebruik gemaakt van de kleine behuizing van het pelgrimsoord. Dankzij de goddelijke Voorzienigheid en grote financiële offers van gelovigen kon begonnen worden met de bouw van een eigen seminarie. Juist voor het begin van het semester in de nazomer van september 2000 kon het priesterseminarie betrokken worden. De inwijding van huis en alles daarbij werd verricht door de prefect van de pauselijke commissie "Ecclesia Dei" Kardinaal Castrillon Hoyos op zaterdag 2 december 2000 door een plechtige pontificale Hoogmis.

Naast seminarie bevindt zich ook in Wigratzbad de zetel van de Duitstalige afdeling van de broederschap die tegenwoordig bestaat uit ongeveer 200 priesters en 120 seminaristen.

Doel

Het eerste doel van de priesterbroederschap is de vorming en heiliging van de priesters door het behoeden en uitoefening van de liturgische en spirituele tradities van de Latijnse Kerk, speciaal door de onverbreekbare trouw aan de overgeleverde Heilige Mis volgens de boeken van 1962, Zo te celebreren is door de Heilige Stoel de broederschap toegestaan.

Het tweede doel is het zielzorgelijk werken van deze priesters in dienst van de Kerk, tot heil van de zielen.

Priestervorming

Vandaag beschikt de priesterbroederschap St. Petrus over twee seminaries: het ene in Wigratzbad, Duitsland en het tweede in Denton USA (Nebraska).

Beide seminaries staan ter beschikking naar de geldende normen van de Kerk voor de vorming van priesters. In Wigratzbad studeren de seminaristen ofwel in het Duits of in het Frans. De lessen worden deels door priesters van de broederschap, deels door bekende professoren uit het binnen- en buitenland verzorgd.

Doel van de priesterlijke vorming in het seminarie is de organische verbinding tussen vroomheid en wetenschap, als ook het binnenleiden van de leerlingen tot een persoonlijk, spirituele en intellectuele rijpheid, volgens een woord van de Heilige Bernardus van Clairveau: "Tantum lucere, vanum; tantum ardere parum. Ardere et lucere, perfectum - Alleen lichten is ijdel, alleen branden is te weinig, lichten en branden is volkomen." (Serm. in Nativ. St. Joan. Bapt.).

De reguliere vormingstijd op het priesterseminarie bedraagt zeven jaar. Het eerste jaar is een jaar voor de spiritualiteit. Het dient de kandidaat tot verdieping en beproeving van zijn roeping en voor het beter leren kennen van de priesterbroederschap. Door een systematisch binnenleiden in het geestelijk leven moet de basis gelegd worden voor een spiritueel fundament waar later een vruchtbare doordringing van de geopenbaarde waarheden in de studie van de theologie op gebouwd kan worden.

De volgende twee jaren zijn voor de filosofie. Een grondige filosofische kennis is een onontbeerlijke voorwaarde voor de studie van de theologie. Overeenkomstig de uitdrukkelijke wens van het Tweede Vaticaans Concilie en de bepalingen van het kerkelijk wetboek volgt de studieorde van het priesterseminarie van St. Petrus daarbij vooral de leer van de Heilige Thomas van Aquino. De seminaristen moeten leren "met de heilige Thomas, als Meester, de heilsgeheimen in hun geheel speculatief te doordringen en hun samenhang te verstaan en in zoverre het mogelijk is hen te verduidelijken." (O.T. 10 vgl. canon 252 paragraaf 3 C.I.C.)

De laatste vier jaren dienen een intensieve studie van de theologische disciplines.

Apostolaat

Na de wijding worden de priesters van de broederschap door de generaal-overste in overleg en afspraak met de lokale bisschoppen gestuurd om verschillende vormen van apostolaat uit te oefenen in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk, Italië, Groot Brittannië, De Verenigde Staten van Amerika, Australië, of Canada.

Waar mogelijk leven de priesters in kleine gemeenschappen samen; en zij werken aan de verspreiding van het geloof door prediking, catechese, parochiewerk, jeugdwerk (school, padvinderij, vakantiecampen), het organiseren van pelgrimstochten en geestelijke oefeningen. Zij vieren en delen de sacramenten uit volgens de liturgische boeken van 1962.

Belangstellenden

Jonge mannen die zich voor het priesterseminarie St. Petrus interesseren, wordt aanbevolen aan retraites deel te nemen die door de priesters van de broederschap geleid worden. Tot een bezoek aan de huizen en stichtingen als ook aan het priesterseminarie te Wigratzbad zijn zij altijd van harte welkom

Het adres van het priesterseminarie is:

Priesterseminar St. Petrus
Kirchstrasse 16
D-88145 Opfenbach - Wigratzbad
Tel 0049- (0) 8385- 92210